

“**ΝΕΟΣ ΠΟΙΜΗΝ**”
ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΕΙΚΩΝ
ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΕΝ Τῷ ΒΑΥΑΡΙΚῷ ΜΟΥΣΕΙῳ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΝΑΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ αὐτοῦ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

A.

§ 1. Λήγοντος τοῦ ἔτους 1913 ὑπέβαλον τῇ 'Α. καὶ 'Ι. Συνόδῳ, πατριαρχούντος τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε', ἐν ἐκτενεῖ ἑκθέσει παλαιογραφικῶν μου εἰρηυνῶν καὶ παραγράφων σχετιζομένην πρὸς εἰκόνα τοῦ Μεγαλομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου, ἣν ἀνεβρον φυλασσομένην ἐν τῷ Ἐθνικῷ Βαυαρικῷ Μουσεῖῳ (*Bayern: National Museum*) ἐν Μονάχῳ. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 4 αἰθούσῃ τοῦ Μουσειῦ τοῦτου, ἐν ἣ ὑπάρχουσι ἐκτεθειμένα καὶ εἰκόνες τῶν τελευταίων βυζαντιακῶν χρόνων, ἑλληνικῶν μετὰ τὴν Ἄλωσιν καὶ ρωσικῶν (ΙΔ'—ΙΘ' αἰῶνος) πρὸς παραβολὴν ἄλλων ἐργασιῶν συγχρόνων τῆς Δύσεως καὶ καθόλου ἐπισκόπησιν τῆς τέχνης,

ἀπλήντησα καὶ τὴν εἰκόνα ταύτην ἐπὶ ξύλου, ἐν πλαισίῳ μεγάλῃν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐργασίας ἀρχαίας κατ' ἐμέ.(1)

§ 2. Ἡ εἰκὼν ἐπ' ἀρ. 375, ἣς φωτοτυπικὸν ἀπεικασμα μετὰ τῆς σημειώσεως τῆς ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Εἰσόδου τῶν ἐν Μουσείῳ ἠγαθύνθησαν ἀμέσως οἱ δευθονταὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου Ἰδρύματος ἵνα μοι παρύσχωσιν ἐπισήμως προέρχεται ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ (*stammt aus der Patriarchalkirche in Konstantinopel*) ὡς καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν μικρὸν σημεῖωμα τὸν ἐπισκέπτην διδάσκει, κατὰ τὸν σοφὸν ὅμως φίλον *J. Mordtmann*, ὅστις ἐπέστησε δι' ἐπιστολῆς τὴν προσοχὴν μου ἐπὶ τούτῳ, ἵσως ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου (*angeblich aus d. Pammakaristos*). Ἔχει ὕψος 1 μ. 395 μ. καὶ πλ. 0,875 μ.

Ἄδαίς τῆς ἀγιογραφικῆς τεχνικῆς οὐδὲν δύναμαι ἵνα βεβαιώσω ἢ τινα γνώμην ὠρισμένην ἀποφανθῶ. Ἄλλὰ δὲν μοι ἐπιτρέπεται τοῦλάχιστον ἐξ ἀπλοῦ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου καὶ τῆς ὀνομασίας, ἐφ' ἣ τέτιμηται ὁ ναός, ὁ ἀπὸ τριακοσίων καὶ ἐλέκεινα ἐτῶν πατριαρχικὸς(2) ἵνα ἀναγάγω τὴν ὑπαρξίν τῆς εἰκότος εἰς τὴν προϋπάρχουσαν περιουσίαν τοῦ ναοῦ τούτου; Ἡ πρέπει ἵνα κατατάξω μεταξὺ τῶν περιουσιῶν πριγματίων, ἅτινα μετεκομίσθησαν ἐκ τοῦ καθ' αὐτὸ πατριαρχικοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου καὶ τέλος

(1) Φωτογραφικὸν ἀποτύπωμα, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὑαλίνην πλάκα ἐν καιρῷ παρέδωκα τῷ Γραφεῖῳ τῆς Α. καὶ Γ. Συνόδου πρὸς φύλαξιν ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ.

(2) Τῷ 1600 ἐπὶ Ματθαίου τοῦ Β' μετηνέχθη τὸ πατριαρχεῖον εἰς τὸν ἐν Φαναρίῳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κατὰ τὴν παράδοσιν τέως γυναικείον μοναστήριον. Γεωργίου, Χρονικά π. Οἴκου καὶ Ναοῦ σ. 74-75., -Π. Πέννακας σ. 542.

ἀποκατεστάθησαν εἰς τὸν νῦν ναὸν μετὰ τὴν ἐν τούτῳ ἐγκατάστασιν τοῦ πατριαρχείου. Ἐπέχω, τοσοῦτε μᾶλλον ἀφ' οὗ ἐν τῇ γνωσθείσῃ σειρᾷ τῶν ἐκ τοῦ παλαιοῦ πατριαρχείου διακομισθέντων, περὶ ὧν καὶ ἐγὼ ἐσημείωσά τινα ἄλλοτε, δὲν ἀναφέρεται μεταφορᾷ ὠρισμένων εἰκόνων(1) ὡς ἐγὼ τοῦλάχιστον γινώσκω, πλὴν τοῦ τῆς Παμμακαρίστου.

§ 3. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ζωηρὰ τὴν παράστασιν, παρίστησιν ἐν τῷ μέσῳ τὸν ἅγιον ὄρθιον, ἀντωπὸν, περιβεβλημένον θώρακα ἐκ κεχρωματισμένων λιθαρίων διάστικτον ἐπίχρυσον, ὑπὲρ τοῦτον δὲ μανδύαν ἐρυθρόχρουν ἐν τῷ τραχήλῳ μόνον διὰ πόρπης συγκρατούμενον. Ὁ μανδύας ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὤμων οὕτως, ὥστε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἐπιστηθίου μέρους τοῦ θώρακος μένει ἀπροκάλυπτον, ἵνα ἡ λαμπρότης αὐτοῦ προβάλλῃ ἅμα δὲ καὶ ὁ δεξιὸς βραχίον ὅλος. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ βραχίονος ὀρθουμένου καὶ ἀπὸ τοῦ προέχοντος ὀλεκράνου ἀσκεποῦς μένοντος ὁ ἅγιος κρατεῖ σταυρὸν ὑψηλὸν, ἀπλευρῶν, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κατ' ἀντίθετον κατεῦθυσιν ἦτοι πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην τεινόμενον ξίφος.

Ἐκατέρωθεν τῆς ὑπὸ φέγγους (*nimbus*) περιβαλλομένης κεφαλῆς τοῦ ἁγίου δύο πινακίδες περιέχουσι κεφαλαίους γράμμασιν ἢ μὲν ἀριστερὰ τῷ προσβλέποντι τὴν λέξιν Ο ΑΓΙΟC, ἢ δὲ δεξιὰ τὴν λέξιν ΓΕΩΡΓΙΟC κατὰ ὀριζόντιον τρόπον, οὐχὶ κιονηδόν.

Ἡ εἰκὼν ὅλη τοῦ ἁγίου πλαισιοῦται δι' ὁμοιοτύπων καὶ ὁμοιοτρόπων τετραγώνων στασίμων. Ἐν τούτοις ζωγραφοῦνται

(1) Ὅρα Γεωργίου, ἐνθ' ἀνωτέρω—καὶ—Μυστακίδου Ἐπὶ τῇ Ἀλώσει, Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν, ΚΠ. 1920, σ. 31.

αί τῶν μαρτυριῶν πολυειδεῖς σκηναί, ἐν αἷς ὁ ἅγιος κατὰ πάντα τροπαιοφόρος ἀναδειχθεὶς τελευταῖον ἀποτέμνεται τὴν κεφαλὴν, οὕτω ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεωργηθεὶς, τῇ 23 Ἀπριλίου, ὡς γνωστόν.

Τὰ στάσιμα ταῦτα εἶναι ἐν αὐστηρῇ συμμετρίᾳ διατεθειμένα κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς, τῆς ὅλης εἰκόνας. Οὕτως ἔχομεν ἐν ὄψασίμα ἐβδομήκοντα καὶ ἑξή, ἴτοι δις ἐπὶ 18 ἐν ἑκατέρᾳ τῶν μεγάλων πλευρῶν κατὰ τὸ ὕψος καὶ δις ἐπὶ 6 ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ εἰκονιζομένου ἁγίου, κατὰ τὸ πλάτος ἢ κατ' ἄλλην ἀριθμήσεως ἐκφορὰν δις ἐπὶ 10 ἴτοι ἐν διπλῇ σειρῇ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ὅλου ἐδάφους τῆς εἰκόνας, καὶ δις ἐπὶ 9 ἐν ἑκατέρᾳ τῶν πλευρῶν, ἴτοι δις ἐπὶ 18, πάλιν δηλαδὴ ἐν ὄψῳ ἐβδομήκοντα καὶ ἑξή στάσιμα. Ὑφ' ἑκαστον τῶν στασιμῶν τούτων ὑπόκεινται ἐν μικρολογραφίᾳ ἐπιγραφαὶ διασαφητικαὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἱστορημένων σκηναῶν. Παρατηρητῆς δὲ ἱστορῶν τῶν μαρτυριῶν τοῦ ἁγίου, ὄν τινα ὑπὸ μίαν: παραδόσεων προσεκολλήθησαν καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελέξεως τῶν περὶ τοῦ ἁγίου τούτου, δύναται ἰκανὰ διδάγματα πρὸς μελέτην καὶ παραβολὴν πρὸς τὰ κείμενα ἵνα διδαχθῇ καὶ ἐξελέγξῃ, ὡς ὁ μακαρῆτης *Krumbacher* ἀπεφάσισε τοῦτο ἀλλὰ δὲν προέλαβεν ἵνα φέρῃ αὐτὸς οὗτος εἰς πέρας, καθ' ἃ ἐν ὑποσημειώσει κατωτέρω ὑποδεικνύω.

Οὔτε τόπος οὔτε καιρὸς εἶναι ἵνα εἰσέλθω εἰς ἱστορικὰς ἀφηγήσεις ἢ λεπτομερεῖας περὶ τῶν μαρτυριῶν, περὶ τῶν κειμένων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν Μεγαλομάρτυρα, οὐδὲ εἰδικὰς ἐπὶ τούτῳ μελέτας συλλέξας ἔχω, Ἐκ τῆς Λιουνοῦ τοῦ ἐκ Φουρνᾶ Ἑρμηνείας τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης, ἢν δαπάναις τῆς Α. Ρωσικῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἐν Πετροπόλει ἐξέδωκε τῷ 1909 ὁ μακαρῆτης ἐκεῖνος Παπαδόπουλος ὁ Κεραμεῖς

ἐν σ. 300-301 ἀριθμοῦνται τοῦ ἁγίου Γεωργίου πάντα τὰ μαρτύρια» ταῦτα δὲ ἀνέρχονται εἰς δέκα καὶ ἑξή(1).

Ἔχομεν σήμερον κατὰ σημειώσεις μου τοῦ 1913 προσετιὴν περὶ ἁγίου Γεωργίου ἔκδοσιν ἀκριβῶς τοῦ ἔτους τούτου ἐκδομένην ἐν Λιψὸν ὑπὸ τοῦ *Aufhauser* «*Miracula S. Georgii*» καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ φιλότου Βενεδικτίνου μοναχοῦ *Huber* «*Zur Georgslegende* ἐν Ἑρλόγγῃ (1906) διατριβῇ, ὡς καὶ τὴν περὶ ἁγίου Θεράποντος, ἢν συνέστησα τότε τῷ ἀεμνήσῳ πατριάρχῳ Γερμανῷ τῷ Ε'. καὶ τῷ μακαρῆτῳ ἱατρῷ Τουρκοῦτῃ, ἐφορεύοντι ἐν τῷ ἁγιάσματι τοῦ ἁγίου Θεράποντος ἵνα ἐκτελεσθῇ κατὰ βυζαντιακὸν πρότυπον ἢ νῦν ὀρωμένη εἰκὼν τοῦ ἁγίου ἐν τῷ φερωνύμῳ ἱστορικῷ τοῦ Βυζαντίου ἁγιάσματι.

§ 4. Τὸ ἐπιδοθέν μοι παρὰ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Β. Μουσείου σημεῖωμα ἀναφέρει «Νεοελληνικὴ ἐργασία(?) τοῦ 17 αἰῶνος. Λωρεὰ τῆς Α. Μ. τῆς βασιλείσσης Μαρίας. 1864 Ἡ εἰκὼν προέρχεται ἐκ τῆς πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας ἐν ΚΠόλει καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῷ 1833 τῷ τότε Διαδόχῳ τῆς Βαυαρίας *Max*, ὅστις ἠθέλησεν ἵν' ἀγοράσῃ αὐτήν, ὡς ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὀθωνος» Οὐδὲν πλέον(2).

(1) Ὅρα ὕμνος τοῦ αἵθεσι: καὶ λογιωτάτου φίλου πατρὸς *Delehaye*: τὸ *Synax: Beales Constantinopolitane* σ. 623 κ. ε. Τῷ κειμένῳ τοῦ Συναξαρίου προστίθεται καὶ ὑπόμνησις ὅτι ἐορτάζεται ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ναῷ, (ἐν τῷ δευτέρῳ. Μείνι καὶ τὰ παρὰ τῷ Συναξαριστῇ κατὰ τὴν 3 Νοεμβρίου περὶ τῶν ἐγκαινίων ναοῦ ἐν Ἀύδῃ ἐν ᾧ ἡ ἀνακομιδὴ καὶ κατάθεσις τοῦ ἁγίου σώματος αὐτοῦ.

(2) Δὲν πρέπει ἵνα λησμονηθῇ ὅτι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ *Aufhauser* καὶ κώδικες τῷ ἐν Χάλκῃ μονῶν καὶ ἐν τῇ εἰς 4ον ἐκδόσει τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημείας (XXX κ.) ὑπὸ τὸν τίτλον

Πράγματι, πατριαρχούντος τοῦ σοφοῦ ἐκείνου πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ Α΄, τὸν ἀπὸ Σιναίου ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις αὐτῆ τοῦ περιηγουμένου τὴν Ἀνατολὴν πρίγκιπος διαδόχου τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ καὶ ἡ δωρεὰ τῆς εἰκό-
νος, ἣτις προήγαγέ με εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ μικροῦ τού-

Der heilige Georg, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Kreimbacher συλλεγίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βυζαντινολόγου Eberhard, τοῦ παρ' ἡμῶν γνωστοῦ, κατὰ τὸ 1911 ἐκδοθεῖσα, ἐν ἣ καὶ ἑλληνικὰ κείμενα πολλὰ καὶ βιβλιογραφία ἐκτενὴς καὶ ἐξ ἀνατολικῶν ἀκόμη πηγῶν κτλ.

Τοῖς περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τούτοις προστίθημι ἐνταῦθα ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ὑπ' ἑμοῦ συλλεγισθῶν ἄλλοτε σημειώσεων μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐκδόσεις, τὴν τοῦ Paul Micley ἐκ τοῦ λατινικοῦ μετάφρασιν μετὰ διασαφήσεων περιηγήσεως ὑπὸ τὸν τίτλον Arculf, Eines Pilgers Reise nach d. Heiligen Land ἢτοι Προσκυνητοῦ Ταξιδίου εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν περὶ τὸ 870, τυπωθεῖσαν ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τοῦ B. τόμου περιοδικοῦ «Das Land der Bibel.» Ληψία 1917. Ἐν ταύτῃ γίνεται ἐν ἄλλοις μνεῖα περὶ ὑπάρξεως ἐν Διοσπόλει (=Αὔδδῃ, 20 χιΝΑ τῆς Ἰόππης) ἐντὸς οἰκίας τινὸς μαρμαρίνης στηλῆς, ἐν ἣ προσεδέθη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν κάποιος ὀμολογητῆς Γεώργιος. Ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρὰ τῷ Συναξαριστῷ (Ἐκδ: Ζακύνθου, 1868) κατὰ τὴν 8 Νοεμβρίου.

Ἐπίσης ὑποδεικνύω καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἥρωος τούτου τὴν ἐν τῷ Reg: τοῦ Jahrb: d. K. D. A. Instituts (1915) ὑπὸ τὸν τίτλον St. Georg auf Silbergestalten ἐν τῷ Ἑθνικῷ Οὐγγρικῷ Μουσείῳ (σ. 46 κ. ἑ.).

Ἐν γένει περὶ πῶν συναξαρίων, τῶν θαυμάτων τῶν στρατηλατῶν ἁγίων μέτρηι τοῦ Delchayo les legendes grecques des saints militaires Paris 1909. Ὑποκειμένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ δράκοντος, ὁ Aufhauser ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται. «Τὸ κατὰ τοῦ δράκοντος θαῦμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν παράδοσιν 1911 Ληψία, (1 τεύχος τοῦ Βυζαντινοῦ Ἀρχείου)

του σημειώματός μου. Ἄλλ' ἡ ἐπίσκεψις αὐτῆ συντρέχει τῇ ἐπισκέψει τοῦ βασιλέως Ὀθωνος εἰς Σμύρνην, εἰς τὴν μετὰ πολλὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις συνήνεσεν ἡ Ὑ. Πύλη ὑπὸ δρους χάριν τῆς συναντήσεως τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἐν Σμύρνη συνηγιθῆσαν οἱ δύο ἀδελφοί, ἐτελέσθη δὲ ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς δοξολογία μείνασα ἱστορικῆ, καθ' ἣν ὑλόγηθη ὁ τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Σεραφεῖμ ἐν μέσῳ ἀπειρογράπτου ἐκ συγκινήσεως ἐνθουσιασμοῦ τῶν ἀπειρορίθμων παρεστώτων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἐν δακρύοις ἐπευφημούντων τὸν βασιλέα. Τῇ 5 Ἰουνίου 1833 κατέπλευσεν εἰς Σμύρνην ἡ φέρουσα τὸν βασιλέα ἀγγλικὴ φρεγάτα Μαδαγασκάρ, τῇ δὲ 14ῃ τοῦ αὐτοῦ ἀπέπλεεν. Ὑπάρχει τις ἄρα γε ἐπιζῶν ἐκ τῶν παρευρεθέντων τότε κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ μακαρίτου βασιλέως, ὅστις ἐπεσκέψατο καὶ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα καὶ ἐνθυμεῖται τὸ γεγονός;

§ 5. Περὶ εἰκόνης τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑποκειμένου τοῦ λόγου ἀναφέρω ὅτι εἰκόνες τοῦ ἁγίου παρὰ βυζαντινοῖς ἀναφέρονται 1) ἐν τῷ ναῷ τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου, ἣν ἔγραψεν «Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν ζωγράφων ἀριστος κατὰ Γρηγοῦν τὸν Νικηφόρον καὶ 2) ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου» ἐν τοῖς Χαροῖσι, ἣτις φέρεται βλύζουσα αἷμα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη

φαίνεται ἔξαντλήσας τὰς πηγὰς ἕλας. Καὶ ὁ Hongstenberg ἐκ παραλλήλου ἀνέλαβεν ἓνα ἔξατάση τὸν κατὰ τοῦ δράκοντος ἀγῶνα τῶν ἁγίων Θεοδώρου (Drachenkampf des hlgn. Theodor) ἐν Orientis Christianus τοῦ Baumstark Ληψία 1912 τεύχ: Α΄, σ. 78 καὶ Β΄, σ. Τὰς ἐργασίας ταύτας ἐπίτηδες ἐκ τῶν σημειώσεών μου ἀναφέρω, διὰ τοῦς ἔχοντας καὶ ἄνεσιν καὶ νεωτέραν ἡλικίαν, διότι δυστυχῶς δὲν θὰ ἐπιληφθῶ πλέον τοιούτων ἐργασιῶν.

Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν **Παχυμέρη**ν προάγγελον ἐρίδων(1).

Περὶ δὲ ναῶν, οἵτινες τετίμηνται τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐν ΚΠόλει ἀναφέρω τὸν ναὸν τῶν **Μαγγάνων**, ὃν ἀνήγειρεν ὁ **Μοναρχάχος Κωνσταντῖνος** μετὰ τὴν νίκην κατὰ τῶν **Πετσενέγων** (1051), ἐνῶ καὶ ἐτάφη, καὶ ἐκεῖνον, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου παρὰ τὸ Ἑδιονὲ καποῦ ἐγείρεται μουσουλμανικὸν τέμενος, διότι ὁ νῦν τῶν ἡμετέρων ναὸς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1567· ὑπαρξίν δὲ ναοῦ καὶ ἐν **Γαλατῆ** ἐγγνώρισα ἄλλοτε ἐξ ἀνεκδότων τῆς **Τυβίγγης**(2).

B.

§ 6. Οἶοναί ἐπίμετρον τοῦ ἀνω σημειώματός μου ὑποβάλλω τοῖς ἐνδιαφερομένοις καὶ τὰ ἐφεξῆς στιχουργήματα ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἅγιον, ἅτινα ἐν καιρῷ ἄλλοτε ἀντέγραψα ἐκ δύο διαφόρων κωδίκων, τοῦ ἐνταῦθα **Ιεροῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου** ὅπως προσκολλήσω σὺν ἄλλοις εἰς τὰ περὶ τινῶν ἁγίων μελετήματά μου, τοῦ 250οῦ καὶ τοῦ 190οῦ.

(1) Ὁ κ. Γεδεὼν ἐν **B. Ἑορτολογίῳ** σ. 95 μνημονεύων τοῦ σημείου τούτου νομίζει ὅτι ὁ Παῦλος οὗτος ἐξωγράφησε πρῶτος τὸν ἅγιον ἔριππον.

(2) Ἐπὶ τῇ 25ῃ σελίδι **Κόντου**, (1892). Περὶ ἄλλων ναῶν καὶ τοῦ ἐν **Κυπαρίσσει** κλ. ἴσα **«Βυζαντίου» ΚΠολιν, Πασπάτη**, Βυζ. Μελέτας, **Γεδεὼν** λ: **ΚΠολιν ἐν Λεξικῷ Βουτυρῶ**, Morstinann, **Εἰσημίσε** καὶ ἐν **Βυζαντι**: **Ἑορτολογίῳ** σ. 95-96—**Μυστακίδου** ἐπὶ τῇ Ἀλώσει, **Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς**, σ. 24 σ: ἐν τῇ **Μονῇ τῶν Μαγγάνων** μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγκατέστησαν **τουρκοκαλόγηροι**.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 250 ἁγιοταφτικὸν χειρόγραφον τοῦ **Μετοχίου** τοῦ **Παναγίου Τάφου** ἐκ χάρτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 10' ἑκατονταετηρίδος γεγραμμένον εἶναι σχεδὸν ὅλον εἰς τιμὴν καὶ λατρείαν τοῦ ἁγίου **Γεωργίου**, διότι περιέχει καὶ ἀσματικούς κανόνας, παρακλητικὸν κανόνα καὶ τοὺς στίχους περὶ ὧν ὁ λόγος. Ἐπειδὴ δὲ οὐχὶ μόνον, ἢ τοῦ πρώτου κανόνος ἀκροστιχίς φέρει τὸ ὄνομα **Ἰωάννης** ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, ὡς παρατήρησα ὁ παρακλητικὸς κανὼν εἶναι ποίημα τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀκροστιχίς τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὄνομα καὶ ἄλλοι στίχοι φέρουσι τὸ ὄνομα **Ἰωάννου** (τοῦ **Μαυροκορδάτου**), ἐκτὸς ἀμφιβολίας τυγχάνει ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα συνυφάνθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκλαμπροτάτου **μπεῖζαδὲ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Μαυροκορδάτου** καὶ ἀντεγράφησαν ὑπὸ χειρὸς **Προκοπίου μοναχοῦ Ἀγιοταφίτου Ναζιανζηνοῦ**.

Τὰ ἀρχικὰ γράμματα ἐκάστου στίχου κοκκίνη γράφονται μελάνη.

Τὰ στιχουργήματα ταῦτα φέρονται ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ 28ου φύλλου ἔχουσι δὲ ὧδε:

Στίχοι ἱαμβικοὶ πρὸς τὸν ἅγιον

A'.

Γεώργιε τρόμφ σὲ εὐφημῶ ἄγαν,
δέχοιο ταῦτα μάρτυς εὐμενῶς λίαν,
μέγιστε φωστήρ λαμπρότατε μαρτύρων,
ἐκ τοῦ ταπεινοῦ οἰκτροτάτου ὡς λίην,
ἄγαν τ' ἀλιτροῦ γηγενῶν ὄλων πάνυ,
ἀντιβραβεύων ἀμπλακημάτων λύσιν.

(1) Ἡ ἐν τῷ **Αφ τόμῳ** τῆς Ἱεροῦ: Βιβλιοθήκης περιγραφὴ χρήζει διορθωτικῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας δὲν ἔσχον καιρὸν ὅπως κατατάξω πρὸς ἔκδοσιν, ὡς ἄλλας παρομοίας.

Β'.

"Ετεροι ήρωϊκοί

Τάρροθος(1) έκτελέθεις μοι ήρωας ότραλέως γε,
έγγυαλίξαις, δ' αυ άλλαρε, άγαν φραέος.

Γ'.

"Ετεροι

Τών λωώνων(2) δή εις πρήξεις σεϊο γε ήδη,
εύχολή, ίσχων ύψ' ές αν ώς φραέθων,
άλιτήμων ούδαμινός συντέθεικεν όξέως,
ταυτί σοι παναοίδιμε Ιωάννης εύθέως.

§ 7. Το πρώτον, έξάστιχον, άπαρτίζουσι έξ ίαμβικά τριμετρα. Έκτός του πρώτου στίχου έχοντος την έφθημιμερηή τομήν, οι άλλοι διασώζουσι τή πενθιμιμερηή άμρότερα δέ είναι έν χρήσει έν τῷ παλαιῷ ίαμβικῷ τριμέτρῳ. Παρατηρητέον έν άλλοις ότι έν τῷ τρίτῳ και τετάρτῳ στίχῳ ή θέσις του έτέρου ποδός είναι βραχεία συλλαβή αντί μακράς, ήν άπαιτεϊ το μέτρον. Ίσω; το δεύτερον άβλέπημα, παρατηρεϊ μοι επί λέξει ό έλλογιμ: συνάδελφος κ. Π. Παπακωνσταντίνου έξ Αντιγόνου τῆ 27 Μαρτίου του 1915, έν τῆ λέξει οίκτροτάτου ήδύνατο ίνα έχη παραμυθίαν τινά, ότι έν τῆ συλλαβῆ «τά» την μακρότητα άναπληροϊ ή επ' αυτην έμπιπτουσα όξύτης του τόνου, εάν όμως καθ' άπαν το ποίημα έπεκράτει ή τονική και ούχι ή προσφωδιακή ρυθμοποιία, όπερ δέν άληθεύει».

(1)—Βοηθός, παραστάτης. Τήν συνηθεατέρα δέ λέξιν **έπιτάροθος** άπήνησα έν Wilhelm, Boitr z. Griech: Jnschriften Kunde, Βιέννη σ. 104. Έπί θεῶν βοηθούτων.

(2) αντί λωώνων.

Το δεύτερον, δίστιχον είναι έλεγείον έκ δακτυλικου έξαμέτρου και δακτυλικου πενταμέτρου. Μεθ' δλην την έν τῷ τέλει του τρίτου ποδός και τῆ άρχῆ του τετάρτου μεταξυ των λέξεων «μοι ήρωας» παρατηρουμένην χασμωδίαν ήτις δυνατόν ίνα δικαιολογηθῆ εάν κατ' ανάγκην δεχθῶμεν μέσην τομήν έμπιπτουσαν μετά την λέξιν «μοι» ή λάβωμεν ύπ' όψιν και την δασείαν τῆς λέξεως «ήρωας», είναι το δίστιχον καθόλου έντεχνον.

Το τρίτον, τετράστιχον, έλεγειακόν έλέγχεται άτεχνον και μετρικῶς έσφαλμένον. Ο συνάδελφος κ. Παπακωνσταντίνου σημειοῦται μοι χαριτολογῶν ότι ό ποιήσας αυτό Ιωάννης όξέως μὲν, ως λέγει, ούχι όμως και «εύθέως» «συντέθεικεν» αυτό. Τῆς λέξεως μάλιστα εύθέως αι τελευταϊαι περιττεύουσιν συλλαβαι άν δέν άπαγγελθῶσι κατὰ συνίτησιν προσκρούουσι μετρικῶς, αλλά και ούτως ό στίχος χωλαίνει. Έν τῷ πρώτῳ στίχῳ ίνα περιορισθῶ εις την παρατήρησιν μόνον ταύτην άτόπως γράφεται λωώνων αντί λωόνων ήτοι εκτείνεται το ο μικρόν εις ω ίνα αποτελεσθῆ σπονδεϊός. Έν τῷ τρίτῳ παρατηρητέον τουλάχιστον ότι εκτείνονται εις μακράν αι δύο βραχείαι συλλαβαι τῆς λέξεως (Άλιτήμων=άμαρτωλός), ήτις εις δύο χωρία τῆς Ιλιάδος (Ω, 157, 186) έν τέλει στίχου έχει ταύτας βραχείας.

Τι δέ λεκτέον περι τῆς τελουμένης χασμωδίας μεταξυ των λέξεων «παναοίδιμε Ιωάννης»:

§ 8. Το ύπ' άρ: 190 χειρόγραφον του Μ. του Π. Τάφου είναι πολυ άρχαιότερον του άνωτέρω ύπ' άρ. 250, περι ου ό λόγος έγένητο. Άνάγεται εις την ιζ' εκατονταετηρίδα, είναι χαρτίφον γεγραμμένον ου μόνον έν εκάστη των σελίδων έν μιᾷ στήλῃ, ως γράφει ό μακαρίτης Κεραμεύς, αλλά και έν

δυσί (πρβλ. φ. 98—121β. τοῦ κάδικος) ἔχει δὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐν αὐτῷ πραγματειῶν ὄλων κοκκίνη μελάνη.

Πέμπτον τὴν σειρὰν τοῦ πολυσελίδου τούτου χειρογράφου ὑπάρχουσι «Ἀνώνυμα ἱαμβικά ποιήματα, κατέχοντα τὰ φύλλα 79α—122β. Ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις, ὧν τὴν σειρὰν ἐν συντομῇ ἀνευρίσκει ὁ βουλούμενος ἐν τῷ Δφ τόμῳ τῆς Ἱεροσολυμ: Βιβλιοθήκης κατὰ τὴν 105 δίσηλον σελίδα ἀπαντᾷ τὸ κάτωθι εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἐλεγείον, ὅπερ δίδω εἰς φῶς σημειῶσαι μετρικαῖς ἐσχολιασμένον ὑπὸ τοῦ ἐλλογμωτάτου συναδέλφου κ. κ. Π. Παπακωνσταντίνου, διαπεμφθείσας πρὸς ἡμερῶν.

Εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον(1)

Πολλαῖς πιαθεῖς ταῖς ψυχικαῖς ἰκμίαι·
 Σαρκὸς διασχὼν τὰς γεηρὰς συνθέσεις·
 Τρέχων, ἀθλητὰ, τὴν κάτω παρῳικίαν·
 Σταχυφορεῖς ἄριστα καρπούς ἐνθέους·
 Ζῶν μὲν ἑαυτῷ· εἰ δὲ καὶ θάνης, μάκαρ· 5
 Ὡ πῶς ὁ καρπὸς, ὡς πολλὸς εὐθύς νάφυ·
 Πόνους πεπανθεῖς ἀύλοις ἀμιλλᾶσαι·
 Αἵμασι δ' εὐθύς ἐκ ξίφους στερηφόρος·
 Αὐτίκα ρηγνὺς τῆς ἀπάτης τὸ κράτος·
 Ὁ σατράπης αἰσχίστα σατὰν ἠτιτᾶται 105α 1 10
 Τύραννος ἀνύποιστος οὐ φέρει τρέμων·

(1) Τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων ἐκίστου στίχου κεφαλαῖα, καὶ ἡ ἐπιγραφή.

Κροουργικὴν σύμπηξιν ἐκτεθηγμένην·
 Τροχῷ(1) προσαρμύζουσαν αὐτὴν ὀξέως·
 Τοῦ μάρτυρος θραύοντος ἐξ ἀντιστρόφου·
 Πρὸς ἀγγελικὴν ἀξίαν ἀφιγμένου·
 Παγκρατίζεις καὶ στεφανίτας ἄγεις·
 Λαμπροὺς ἀθλητὰς ὑπερόπτας τῶν κάτω·
 Εἰς ξίφος εἰς πῦρ ἀποδύντας εὐψύχως·
 Μίμημα σαύτων εὐγενῶς ὑπογράφων·
 Στρατηγὲ τῶν ἐγγιστα καὶ κατευθύνων· 20
 Τῷ παμβασιλεῖ τῶν ὄλων καὶ δεσπότη·
 Σὺν ἡλιακὴν(2) θαυματουργὸν ἀκτίνα·
 Θερμουργὲ γοργὲ τίς ἀποκρύψει γνόφος·
 Ἐπεὶ γε πρὸς γῆν φωςφορεῖς πανταχόσω·
 Φαιδραῖς γαληναῖς εἰςβαλὼν ἀγλαταῖς· 25
 Τοὺς αἰχμαλώτους εὐπετῶς ὑπεξάγεις(3)
 Σκότους ἀφεγγοὺς χειραγωγῶν ὡς ἔθος·
 Ἄσπισμὸς ὡς ἄρρηκτος ἰσπότης τρέχει·
 Τὰς βαρβαρικὰς ἀποτεφρῶν ἐνστήσεις·
 Τὸ πῦρ ἐπαφείς εἰς τροχὴν ἀνευδότης· 30
 Ἡμῖν δὲ πιστοῖς ἀγγελῶν δίδως νίκην·
 Φῶς ἀντὶ πολλῆς τῆς ὀμίχλης ἐξάγων·
 Ἀπορραπίζεις εὐχερῶς καὶ τὰς νόσους = 105α πρὸς
 βαν στήλην

Αὐταῖς ἀπειλῶν ἀκροώδυνον χάριν·
 Σατὰν ἀναιδῶς τοῖς βροτοῖς ἐφιζάνει· 35

(1) Αἱ δοτικαὶ ἀνευ τῆς ὑπογεγραμμένης, ἐνίοτε καὶ αἱ ὑποτακτικαὶ ἐν

(2) οὐτω. (3) Πρβλ. τὰ ἐν τῷ Τροπαρίῳ ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς. κλ:

Πολλοῖς τὸν ἀφρόν μανικῶς ἀποπτύει·
 Θράττει μεληδὸν συσκοτάζει τὰς φρένας·
 Εἰς γῆν συνωθεῖ καὶ ταράττει ταῖς δίναις·
 Ὡς τίς ἂν εἴποι τὴν φυγὴν τοῦ δραπέτου·
 Φεύγοντος εἰς ἔρημον ὡς τάχος βία· 40
 Εἰς ἣν κατοικεῖν δυσκλεῶς κατεκρίθη.
 Ὁ δαιμονῶν δ' ἄριστα λαλεῖ καὶ βλέπει·
 Πτηνὸς καθάπερ ὑποδὺς ξένην φύσιν·
 Καὶ δὴ συναφθεῖς ὡς στρατάρχης τοῖς ἄνω·
 Ἐξ ἀντύγων φάνηθι τῶν οὐρανίων· 45
 Δειτουργικοῖς νεύμασιν ἡμᾶς(1) ἰθύων.
 Καὶ συμμεθιστῶν τοῖς ἀύλοις ἀύλωσ·
 Ἐκ τῶν γεηρῶν ἀστάτων τυρβασμάτων
 Πρὸς τὰς ὑπὲρ νοῦν μυστικὰς ἀντιδόσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- Στίχ. 1 Ὁ τέταρτος ποὺς νοσεῖ μετρικῶς, ἀντὶ ἰάμβου ἔχει τροχαῖον «ψυχί».
- » 4 Ὁ πρῶτος ποὺς μὲ ἀελυμένην τὴν μακρὰν θέσιν εἰς δύο βραχείας, ἔχει ἐπομένως τὸ σχῆμα τριβράχους ἀντὶ ἰάμβου. Ὁ δεύτερος ποὺς «ρεῖς» εἶναι καταληκτικός.

(1) 46 ἡμᾶς— ἐν τῷ χειρ.

- Στίχ. 5 Ὁ πρῶτος καὶ τρίτος ἰαμβος μὲ ἀλογον μακρὰν τὴν ἀρσιν αὐτῶν. Τὸ «μὲν» εἶναι μακρόν. Ἡ δὲ ὑποτακτικὴ «θάνης» μεταγραφτεία εἰς εὐκτικὴν «θάνοισ», μεθ' ἣν στικτέον διὰ κόμματος.
- » 6 «Πολύς» ἡ λήγουσα βραχεῖα, ἐπομένως τὸ μέτρον προσκρούει ἐν τῷ τετάρτῳ ποδί, ἐνθα χωρεῖ ἀνάπαιστος ἀντὶ ἰάμβου καὶ εἶτα ὁ πέμπτος ποὺς «θὺς» εἶναι καταληκτικός. Τὸ δὲ «νάψυ» μεταγραφτεῖον εἰς τὸ ὀρθὸν «νάπυ».
- » 7 Ὁ τρίτος ἐξ ἀρχῆς ποὺς «θεῖς α» ἔχει τὸ σχῆμα τροχαίου ἀντὶ ἰάμβου, ὁ δὲ τέταρτος «ύλοισ» ἔχει ἀλογον μακρὰν τὴν ἀρσιν αὐτοῦ, ὅπερ οὐκ ἔρρωται ἐν τῇ τετάρτῃ χώρῃ.
- » 8 «Δίματι» δάκτυλος ἀντὶ ἰάμβου καὶ εἶτα καταληκτικός ποὺς «εὐ», ἡ συλλαβὴ «θὺς» εἶναι ἡ ἄρσις τοῦ τρίτου ἰαμβικοῦ ποδός.
- » 9 «Αὐτίκα» δάκτυλος ἀντὶ ἰάμβου, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡγουμένου στίχου. Ἐν τῷ τετάρτῳ ποδί ἔχομεν ἀνάπαιστον «ἀπάτης» ἀντὶ ἰάμβου, ὁ δὲ στίχος πάσχει δύο συγκοπὰς μίαν πρὸ τοῦ «ρη» (ρηγνύς) καὶ ἑτέραν πρὸ τοῦ ἄρθρου «τὸ» (κράτος).
- » 10 Λύεται ἡ μακρὰ θέσις τοῦ τετάρτου ποδός εἰς δύο βραχείας (τριβράχους ἀντὶ ἰάμβου) «τα σατάν» καὶ κατάληξις τοῦ πέμπτου ποδός «ἦτ».
- » 11 Τὸ μέτρον προσκρούει εἰς τὸν δεύτερον πόδα διὰ τὴν βραχυτέτητα τοῦ ἀρκτικοῦ ἄλφα τῆς λέξεως «ἀνύποιστος».
- » 15 Ἡ δευτέρα χώρα «γελικὴν» ἀνάπαιστος ἀντὶ ἰάμβου, ἡ τρίτη καταληκτικὴ «α» (ἀξίαν).
- » 16 «Παγκρατίσεις» ἐσφαλμένον «παγκρατιάσεις» ὀρθόν. Ὁ πρῶτος ποὺς δάκτυλος ἀντὶ ἰάμβου, ὡς καὶ ὁ τρίτος «καὶ στεφα», μεθ' ὃν ἀκολουθεῖ δικαταλήξια «νί-τας»

ἐν τῷ δ' καὶ πέμπτῳ ποδί. Εἶναι ὁ ἀτυχέστερος στίχος ὑπὸ ἀποψιν μετρικὴν.

Στίχ. 17 Δάκτυλος εἰς τὴν τρίτην χώραν «τὰ ὑπερ» καὶ κατάληξις εἰς τὴν πέμπτην «τῶν».

- » 18 «Εἰς ξίφος» δάκτυλος, ἀποδύντα ἀνάπαιστος καὶ βραχυκαληξία «ψύ-χωρ».
- » 21 «Βασιλεῖ» ἀνάπαιστος ἀντι ἰάμβου, ὁ τρίτος ποὺς καταληκτικὸς «τῶν».
- » 22 «Σὴν» ἀντι «συν», «λιακὴν» ἀνάπαιστος ἀντι ἰάμβου, «θau» κατάληξις.
- » 23 «θερμουργέ γοργέ» παίζει μὲ τὰ ὁμοιοῦντα σύμφωνα ρ. καὶ γ. Ἡ τρίτη χώρα πάσχει λύσειν τῆς μακρᾶς θέσεως αὐτῆς «γέ τις δ» καὶ εἶτα ἡ πέμπτη «ψει» κατάληξιν.
- » 24 «Πανταχό» δάκτυλος ἐν τῷ πέμπτῳ ποδί καὶ εἶτα κατάληξις ἐν τῷ ἔκτῳ «σε».
- » 27 Στικτέον πρὸ τοῦ «ὡς».
- » 29 Ἡ δευτέρα χώρα «βαρικὸς» καὶ τρίτη «ἀποτε» ἀναπαιστικά εἶτα δικαταληξία «φρῶν-ἐν-».
- » 30 «ἐπαφεῖς» ἀνάπαιστος, εἶτα ποὺς καταληκτικὸς «εἰς».
- » 34 Ὁ τρίτος ποὺς «λῶν» καταληκτικὸς, ὁ τέταρτος «ἀκεσῶ» ἀναπαιστικὸς.
- » 35 Ὁ πρῶτος ποὺς «σατάν δ» ἔχει λελυμένην τὴν θέσιν, ὁ τρίτος «τοῖς» εἶναι καταληκτικὸς.
- » 36 Ὁ τρίτος ποὺς «φρον μανί» δάκτυλος ἀντι ἰάμβου, ὁ τέταρτος «κῶς» καταληκτικὸς.
- » 40 «Βίφ» μεθ' ὑπογραφῆς.
- » 42 Ὁ τέταρτος ποὺς «στα λαλεῖ» ἀνάπαιστος, ὁ πέμπτος «καί» καταληκτικὸς.
- » 43 Ὁ δεύτερος ποὺς «καθάπερ» καὶ τρίτος «ὑποδὺς μὲ λελυμένην τὴν μακρὰν τοῦ ἰάμβου θέσιν (τρίβραχυς) καὶ εἶτα δικαταληξία «ξεί-νν». Οὕτω γραπτέον τὴν παραλήγουσαν τοῦ ἐπιθέτου.

Στίχ. 46 «Νεύμασιν» δάκτυλος ἀντι ἰάμβου καὶ εἶτα κατάληξις ἐν τῷ πέμπτῳ ποδί «ί-» (ἰθύων).

» 47 Ὁ πέμπτος ποὺς «λοῖς =ά» τροχαῖος ἀντι ἰάμβου.

Γενικὴ παρατήρησις.

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἐγκωμίου μὴ ἔχουσα ἔξαρσιν μετέχει πεζότητος. Πολλὰ λέξεις καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ὑπενθυμίζουσιν ἕφος ἐκκλησιαστικόν. Εἶναι ἐν εἶδος γυμνάσματος, ὅποια συντεθέντο εἰς ἀρχαιοτέρας σχολὰς περὶ τὰ τέλη τῆς 18ης ἑκατοντοετηρίδος μετὰ μακρὰς ἀναζητήσεις λέξεων καὶ φράσεων αἱ ὁποῖαι φέρουσι μὲν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀθλητὰς (17) καὶ στεφανίτας καὶ παγκράτια (16) καὶ ἀντυγας (15) καὶ ἄλλα παρόμοια ἀγωνιστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὸν σατάν ἀντιτασσόμενον καὶ τὸν Ἅγιον κατατροποῦντα αὐτὸν καὶ «λειτουργικὰ νεύματα» (48) καὶ «μυστικὰς ἀντιδόσεις» (49) καὶ «γενρὰς συνθέσεις τῆς σαρκὸς» (2) καὶ «κρεουργικὴν σύμμηξιν τροχῶ προσαρμόζουσιν» (12) καὶ «στρατηγούς τῶν ἐγγιστα» (20) καὶ «φαιδρὰς γαληνὸς ἀγλαίας» (25) καὶ «ἀστατα τυρβάσματα» (49) καὶ εἶτι ἄλλο προσόμοιον.

Γ.

Οἱ κάτωθι ἐν ἑξαμέτρῳ εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον στίχοι ἀκροστικῶς ἔχουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, εἶναι δὲ ἔργον ἀνωδύμου σπουδαστοῦ τοῦ ἐν Ρώμῃ φροντιστηρίου (σεμναρίου), τοῦ ἐλληνικοῦ καλλεγίου, ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπερ συνέστησεν ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ', (1) ζήσαντος κατὰ τὰς δύο τελευταί-

(1) Ἐν Logrand, B. Hellén; ΙΖ'. αἰῶνος τ: ΙΙΙ (1895) εὐρίσκει τις βιογραφίας σπουδαίων μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου τούτου. Καὶ τοῦ Neizhammer Διατριβὴν γερμανιστὶ περὶ τοῦ Κολλεγίου ἐν καθολ. Kirchenzeitung τοῦ 1905, ἐν Σάλτσβούργῳ ὄρα.

ας δεκαετηρίδας τοῦ ἰσ' αἰῶνος. Τοὺς στίχους τούτους ἀναδημοσιεύω ἐκ τοῦ μνημονευθέντος ἔργου τοῦ *Krumbacher-Ehrhard* (σ. 233) κατακλιδα τοῦ σημειώματός μου τούτου. «Γεώργιος γὰρ καὶ πάλιν Γεώργιος καὶ τῷ ὄντι Γεώργιος-γεωργὸς γὰρ δίκαιος τῆς Παναγίας Τριάδος ἀνεδείχθη».

Γηθοσύνη σιέλβων, τὴν σοι θεὸς ἔμβαλε θυμῷ,
ἔρρηξας κλειτῶν κότον ἀδηγῆ βασιλήων,
ὄρσας δ' εὐσεβίης ἱερὸν κλέος, ἤλασας αἰνῶς,
ρηγὰ ψυχοπλανοῦς παναπήμονα δαίμονος αἰσχροῦ,
γενναίως δ' ὑπὸ πάντα φέρων ὡς τ' αἰετὸς ἀρθεῖς,
ἴκε' ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς, λάτρι, ἔνθα γέγηθας,
ὀδοσόμενος σάφα κῦδος σοῦ μεγάλιο θεοῦ.

ΑΡΧΙΜ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ
ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΥΤΟΥ

Τὸ παρελθὸν ἀποτελεῖ πλουσίαν καὶ ἀνεξάντλητον πηγὴν διὰ τὸν πολιτικὸν, τὸν κληρικὸν, τὸν ἰατρὸν, τὸν ἐπιστήμονα, τὸν τεχνίτην, δι' ὅλους. Ἄτομα καὶ ὀμάδες καὶ ἔθνη καὶ κράτη πολλὰ ἔχουσι νὰ ἀρυσθῶσι ἐξ αὐτοῦ, πολλὰ νὰ ἐπωφεληθῶσι, πολλὰ νὰ διδαχθῶσι. Ἐπομένως τὸ παρελθὸν εἶνε ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μελέτης, ἄλλως τε δὲ ἀνεκαθεν σοβαρὰ περὶ αὐτοῦ ἐπεκράτησεν ἰδέει καὶ ἀντίληψις καὶ ἀνάλογος ἐπεδείχθη πρὸς αὐτὸ ἰερασιασμὸς καὶ ἐκτίμησις. Ἐυτεῦθεν καὶ ἀναφέρονται διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πολλοὶ, οἱ ὅποιοι ἀπιβλέψαντες εἰς τὴν μεγάλην σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἢ γνώσις τοῦ παρελθόντος, προέβρισαν ἐπιμελῶς εἰς τὴν περισυλλογὴν, τὴν ἀναγραφὴν καὶ τὴν διαϊώνισιν ὠρισμένης ἢ γενικωτέρας φύσεως γεγονότων, ἀνεφερομένων εἴτε εἰς ἄτομα εἴτε εἰς ὀμάδας, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον διεμορφώθη τὸ σύστημα καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων.

Τὸν θεσμὸν τούτον καὶ τὸ σύστημα δὲν παρημέλησε καὶ ἡ καθόλου Ἐκκλησία, καὶ συγκεκριμένως ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποτελοῦσα ὄργανισμὸν πλήρη ζωῆς καὶ ἐνεργητικότητος, διαγράφοντα κινήσεις πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀνεγείροντα κατὰ μεγάλα ἢ μικρὰ τοῦ χρόνου διαστήματα σταθμοὺς ἀφίνοντας ἐποχὴν, παρουσίασε πλειάδα ὀλόκληρον τοῦ καλῆμον καὶ τῆς γραφίδος χειριστῶν, οἱ ὅποιοι παρέδωκαν εἰς τὴν ἀθανασίαν πρόσωπα καὶ πράγματα

ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειτα διεμόρφωσε καὶ ὁλόκληρον σειρὰν ἀνθρώπων ἀποκλειστικὸν ἔργον ἐχόντων τὴν ἀναγραφὴν ἰδίως ἐκείνων, ὅσα θὰ καθίστων ἱκανοὺς τοὺς μεταγενεστέρους ὅπως λάβωσι σαφῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἐν τῷ παρελθόντι ἐκδηλωθείσης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἐπὶ τε τοῦ κανονικοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ φιλανθρωπικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἐδάφους. Τὰ ὀνόματα τῶν νοταρίων, πρωτονοταρίων, ὑπομηματογράφων, χρονογράφων, χαρτουλαρίων καὶ εἴτινος ἄλλου, μαρτυροῦσι περὶ τοῦ πράγματος.

Ἄλλ' ὁ θεσμὸς οὗτος ὡς καὶ ἡ τάξις τῶν ὡς ἄνω προσώπων τηρεῖται καὶ σήμερον, ἀλλὰ μετὰ τινος συστήματος καὶ ὑπὸ ἄλλας μορφὰς καὶ ὀνομασίας. Ὡς πρὸς τὸν πρῶτον, παραπέμπονται οἱ ἀναγνώσται εἰς τὴν πλουσίαν φιλολογίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὡς πρὸς δὲ τὴν δευτέραν παρατηροῦμεν ὅτι αἱ συμπαρομαρτοῦσαι τῇ ἐξελίξει τοῦ χρόνου νεώτεραι ἀντιλήψεις καὶ συνθήκαι, ἐπέφερον κατ' ἀνάγκην μεταβολὴν τινα. Τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα ὀνόματα τῶν νοταρίων καὶ λοιπῶν ὑπεχώρησαν μετὰ τινος παραλλαγῆς καὶ σταθμοῦ εἰς τὸ ἰσχύον ἀπὸ ἐξ δεκαετηρίδων σύστημα τῶν τακτικῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμματέων καὶ γραφείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσιν θέσιν κατέχει τὸ Γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Περὶ τοῦ γραφείου τούτου ὁ ἐφεξῆς λόγος. Ἐχει πολλὴν τὴν σημασίαν ἐν τῇ διαίονίσει τῆς ἐκδηλουμένης ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦτο καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζωμεν, τοῦλάχιστον, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ, τὰ κατὰ τὴν εἰσῆλθιν καὶ λειτουργίαν αὐτοῦ. Καὶ πρὸς τοῦτο γράφεται ἡ παρούσα σύντομος πραγματεία ἀποσκοποῦσα σὺν ἄλλοις ἵνα παραθέσῃ καὶ πλήρη κατάλογον τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον διατελεσάντων διευθυντῶν τοῦ ἐν λόγῳ Γραφείου, ἢ ἄλλως: τῶν Ἀρχιγραμματέων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

A

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1856 ἐξεδόθη τὸ περίφημον Χάτι-Χουμαγιούν, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀνελάμβανεν ἀπέναντι τῶν Μ. Δυνάμεων ἐπισήμους ὑποχρεώσεις περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν δικαίων τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων αὐτῆς. Κατ' Αὐγουστον τοῦ 1858 ἀπεστάλησαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα «ὁδηγίαι τῆς Ἱψηλῆς Κυβερνήσεως περὶ τε τοῦ σχηματισμοῦ τῶν —κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ περὶ τῆς γενικῆς τοῦ κράτους βελτιώσεως προεκδοθέντος αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος— ἐν τοῖς Πατριαρχείοις συγκροτηθησυσμένων εἰδικῶν προσωρινῶν συμβουλίων καὶ περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν». Κατὰ δὲ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνήλθεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ζ' ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρχιερέων καὶ λαϊκῶν πρὸς σύνταξιν «Γενικῶν κανονισμῶν περὶ διευθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον διατελούντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου».

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπιληφθεῖσα τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ἐντολῆς καὶ συντάξασα ἐν πρώτοις τὸν κανονισμὸν περὶ ἐκλογῆς Πατριάρχου καὶ ἕτερον περὶ ἐκλογῆς ἀρχιερέων, προέβη ἔπειτα εἰς τὴν σύνταξιν κανονισμοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὸ γ' δὲ κεφάλαιον «περὶ καθηκόντων τῶν μελῶν αὐτῆς» ἐξήτασε καὶ τὸ σημεῖον τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ τὰ καθήκοντα «Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου». Καὶ ἡ μὲν ἴδρυσις τοιοῦτου τινὸς εἰδικοῦ γραφείου, θεωρηθεῖσα ἀπαραίτητος, ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτὴ, συζήτησις ὅμως ἱκανῆ ἐπηκολούθησεν ὡς πρὸς τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ.

Διευπῶθη δηλ. κατ' ἀρχὰς ἡ ἀξίωσις ὅπως οἱ γραμματεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ᾧσι «κληρικοὶ ἱερωμένοι», εἰς παρατήρησιν δὲ λαϊκοῦ μέλους τῆς ἐπιτροπῆς ὅτι τοῦτο ἀποβλέπει

εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν λαϊκῶν γραμματέων, ἀντιπαρητηρήθη ὑπὸ ἀρχ]κοῦ μέλους, ὅτι τοῦτο γίνεται «μὲ τὸ πνεῦμα τὰ εἰσαχθῶσι ιερωμένοι γραμματεῖς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον». Εἰς ἐρώτησιν δὲ πάλιν ἐὰν ὑπὸ τὸ «Πατριαρχεῖον» ἐννοεῖται μόνον ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἐδόθη ἡ ἀπάντησις ὑπὸ ἀρχιερέως ὅτι ἐννοεῖται «καὶ αὕτη καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἐν γένει»· ἐπειδὴ ὁμως παρετηρήθη ὅτι εἰς τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῆ Συμβούλιον «δὲν θὰ γράφωνται πνευματικὰ πράγματα», ἐθεωρήθη ἀρκετὴ ἡ ὑπαρξίς ἴσο μόνον ιερωμένων κληρικῶν γραμματέων καὶ ἡ ἐπιτροπὴ διετύπωσεν ἀναλόγως τὸ σχετικὸν ἄρθρον.

Ἄλλὰ τίς ὁ λόγος τῆς συζητήσεως ταύτης; Ἡ λέξις κληρικὸς σημαίνει πρωτίστως τὸν ἐν τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ ἐγγεγραμμένον: ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον καὶ διάκονον, ἐτι δὲ καὶ τὸν ὑποδιάκονον, ἀναγνώστην καὶ ψάλτην. Τὴν ἐννοίαν ταύτην εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἀπέδιδε καὶ ἡ φράσις: ὁ ἱερός κληρικός, ἐνῶ ὑπὸ τὴν λέξιν ἀπλῶς κληρικοί ὑπεννοοῦντο ὄχι μόνον οἱ ὡς ἄνω, ἀλλὰ καὶ γενικῶς οἱ ὀφφικιάλοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ὠρισμένως οἱ τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς. Τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν ἦσαν λαϊκοὶ, διακρινόμενοι διὰ τε τὸν εὐσεβόφρονον βίον, τὴν περὶ τὴν θύραθιν καὶ τὴν ἔσω παιδείαν, καὶ τὴν βαθεῖαν γνώσιν τῶν ἱ. κανόνων καὶ τῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς τάξεως ταύτης τῶν λαϊκῶν κληρικῶν προσελαμβάνοντο συνήθως εἰς θέσεις ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὴν σύνταξιν ἐγγράφων ἐκ]κοῦ περιεχομένου καὶ πρὸς τὴν ἀλληλογραφίαν καθόλου τοῦ Πατριάρχου. Ἄλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ τάξις αὕτη ἡραιούτο, καθ' ἓν χρόνον ἡ φάλαγξ τῶν λογίω ιερωμένων κληρικῶν ἐπικουροῦτο κατόπιν καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ 1844 λειτουργίας ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Τὸν λόγον τοῦτον λαβόντα ὑπ' ὄψιν τὰ ἀρχιερατικὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἠξίωσαν ὅπως οἱ γραμματεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὧσιν «ιερωμένοι κληρικοί», καὶ οὕτως ἀνεγράφη ἐν τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ, ἔχοντι ὡς ἐξῆς:

«Ἡ ἱερὰ Σύνοδος θέλει ἔχει πρῶτον καὶ δεύτερον γραμματέα, κληρικούς ιερωμένους, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου διοριζομένους. Ὁ πρῶτος γραμματεὺς καὶ τούτου κωλυόμενος ὁ δεύτερος, διευθύνει τὰ τοῦ Γραφείου, εἰσηγγέται τὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν γραφόμενα καὶ ἀναφερόμενα ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου συνεδριαζούσης, καὶ κρατεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων· δὲν ἔχει δὲ οὐδεμίαν γνώμην, οὐδὲ ψῆφον, οὐδὲ λαμβάνει μέρος εἰς συζητήσεις, εἰμὴ ὁσάκις ἐρωτᾶται περὶ τινος ἀντικειμένου. Τῶν δὲ γραφέων τὰς ἐργασίας προσδιορίζει ἐκάστοτε ὁ πρῶτος γραμματεὺς, οὗτος δὲ δὲν θέλει θεωρεῖσθαι ἐκλεκτός πρὶν ἢ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην πέντε ἔτη ὡς καὶ ὁ δεύτερος ἑπτὰ ἔτη, ἀπ' ἀρχῆς τῆς εἰσόδου των εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν γραφεῖον».

Ἐν τῇ γενομένῃ ὁμως ἀργότερον ἀνασυζητήσει τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου, κατόπιν καὶ τῶν γενομένων, ὡς φαίνεται, συμπληρωματικῶν διασαφήσεων, διεγράφη ἡ λέξις «ιερωμένοι», νοουμένων ὑπὸ τὴν λέξιν «κληρικοί» πάντοτε προσώπων ἱερατικῶν, πρᾶγμα ὅπερ ὑποστηρίζει καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα μέχρι σήμερον ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου, μαρτυροῦσα ὅτι οἱ γραμματεῖς τῆς Ἱ. Συνόδου ὑπῆρξαν πάντοτε πρόσωπα ἱερατικά (ιερεῖς καὶ διάκονοι). Καὶ οὕτω τὸ ἄρθρον, ὀριστικῶς διατυπωθὲν καὶ φερόμενον ζ'. ἐν τῷ κεφαλαίῳ «περὶ τῶν καθηκόντων τῆς Ἱ. Συνόδου» ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἡ Σύνοδος θέλει ἔχει πρῶτον καὶ δεύτερον γραμματέα, κληρικούς, διοριζομένους ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου. Ὁ Α'. γραμματεὺς, καὶ τούτου κωλυόμενος, ὁ Β'. διευθύνει τὰ τοῦ γραφείου, εἰσάγει τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφορὰς καὶ λοιπὰ ἔγγραφα ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου καὶ κρατεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνοδικῶν συνεδριάσεων· δὲν ἔχει δὲ οὐδεμίαν γνώμην, οὐδὲ ψῆφον, οὔτε λαμβάνει μέρος εἰς τὰς συζητήσεις, εἰμὴ ὁσάκις ἐρωτᾶται περὶ τινος ἀντικειμένου· τῶν

δὲ γραφῶν τὰς ἐργασίας προσδιορίζει ἐκάστοτε ὁ Α΄ γραμματεὺς· οὗτος δὲ δὲν θέλει θεωρεῖσθαι ἐκλέξιμος δι' ἀρχιερατείαν πρὶν ἢ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην πέντε ἔτη, ὡς καὶ ὁ Β΄. ἐπὶ τὰ ἔτη, ἀπ' ἀρχῆς τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν γραφεῖον».

Πολὺ ὅμως πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κανονισμοῦ «περὶ σχηματισμοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου» ἀπὸ μέρους τῆς κυβερνήσεως, Κύριλλος ὁ Ζ΄. προέβη συνοδικῶς, κατ' Ἀύγουστον τοῦ 1859, εἰς τὴν ἰδρυσιν συνοδικοῦ γραφείου, ἐκδοθέντος ἐπὶ τούτῳ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου. Ἐν αὐτῷ οὐδεὶς ἀπολύτως λόγος γίνεται περὶ τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου, εἴτε διότι μέχρι τότε δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐγκριθῆ τοῦτο κυβερνητικῶς, εἴτε καὶ διότι ἐνωρὶς ἤδη ἤρξατο ὑπόκωφος διαμαρτυρία ἐναντίον τῶν συζητήσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπῆς, ἐφ' ὅσον μάλιστα αὕτη ἐπελαμβάνετο τῆς ἐξετάσεως καὶ σημείων τῆς ἀποκλειστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων.

Ὁ ἐν λόγῳ Τόμος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κύριλλος, ἐλέω Θεοῦ, κλπ.

Ὅτι ἡ τῶν παρελθόντων διαμνημόνευσις οὐ μικρὰν τοῖς ἐπιγιγνομένοις παρέχει τὴν ὄνησιν καὶ πρὸς ἀσφαλίαν καὶ ὀρθὴν τῶν πραγμάτων καθοδηγεῖ διεξαγωγὴν καὶ διακυβέρνησιν, παντί που τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ εὐδελον. Ἐκ γὰρ τῶν ἀψευδῶν τῆς ἱστορίας σελίδων ἴδιοι τις ἂν τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς βαθείας τῶν παρελθόντων μελέτης ἀφ' ἧς, ἀπὸ πηγῆς πολυχεύμονος, ὑψηλὰς ἀρμόμενος θεωρίας, ραδίως ἂν ἔχοι μετενεγκεῖν αὐτὰς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα καὶ καθορίσαι τάξεις καὶ ὅρους, ἵνα οὕτως ἔχει διεξάγεσθαι πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία, εἴτε πολιτικὴ, εἴτε ἐκκλησιαστικὴ, ἐμπειστευμένη τὴν οἰκοδομὴν καὶ διακυβέρνησιν λαοῦ καὶ προωρισμένη προασπίζεσθαι καὶ προστατεύειν τὸ δίκαιον κατὰ τοὺς αἰώνιους καὶ ἀναλλοιώτους τῆς θείας Προνοίας νόμους, δι' ὧν Αὕτη διέπει τὸ Σύμπαν. Οὐ μὲν δ' ἀλλὰ

καὶ ὑπὸ φιλοσοφικὴν καὶ ἠθικὴν ὄλως ἔποψιν ἢ τῶν παρελθόντων ἀκριβῆς διαμνημόνευσις θεωρουμένη, οὐ μόνον πρὸς ὀρθὴν χειραγωγίαν τῶν πραγμάτων διακυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶσι πολλὰκις διαφεύγον καὶ μὴ διορώμενον πλημμέλημα καταδείκνυσι καὶ ἐπανορθοῖ· «πέφυκε γὰρ ἀμάρτημα δικαίων λόγων ἐλέγχους ἀπογοιμούμενον, ἀσχημονέστερον μᾶλλον ἢ πρότερον καταφαίνεσθαι.... μάλιστα τοῦ συνειδότος τῷ κέντρῳ, ὃ τῇ φύσει πανσόφως ὁ Πλάστης ἐνέθηκεν, εἰς τὴν τῶν πρακτέων διεγειρομένου διὰ βλεψίν, οὐ μικρὸν ὑπὸ τῆς τοῦ παρελθόντος μελέτης καὶ ἱστορικῆς ἐπόψεως βοηθουμένην», γράφει ὁ ἱερωτάτος Φώτιος. (ἐπιστ. ροδ').

Ἐνθεν τοι καὶ ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι λίαν ἀγαπητῶν καὶ περιποθῆτων ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἐμπειστευμένη ἀνωθεν τοὺς οἴακας τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀφορώσα πρὸς τὴν οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Σ. Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως, τῆς μεριμνῶσης ὁσπμέραι ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ὑπὸ τὰ σκῆπτρα Αὐτῆς διατελούντων πιστῶν ὑπηκόων, καὶ διὰ νόμων καὶ θεσπισμάτων θεμελιωδῶν βελτιούσης καὶ τακτοποιούσης τὸ διοικητικὸν Αὐτῆς, ἀναγκαιοτάτην καὶ ἐκ τῶν οὐκ ἄνευ ἠγήσατο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν σύστασιν ἐνὸς ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ Γραφείου, διευθυνομένου συστηματικῶς τε καὶ ἀσφαλῶς, συσχετίζοντος οἶονεὶ καὶ συνδέοντος τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ μέλλον καὶ διατελοῦντος, ἀληθῶς εἰπεῖν, ταμείου τῶν Συνοδικῶν Πράξεων, δηλονότι τῶν συνδιασκέψεων καὶ ἀποφάσεων τῶν ἀποβλεπουσῶν τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ τοῦτο ἔσται τὸ Μέγα καὶ Κεντρικὸν Γραφεῖον, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου», ὅπερ ἔξει στενὴν καὶ ἀμεσον πρὸς τε τὸ ἰδιαίτερον Πατριαρχικὸν Γραφεῖον, τὸ τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελλίας καὶ τὸ ὑπὸ τὴν Μεγάλαν Ἀρχιδιακο-

νίαν γραφείον τοῦ Κλήρου ἀναφορὰν καὶ συσχετίσιν· ὁ δὲ Μέγας αὐτοῦ Κώδιξ, ἥτοι τὸ πρωτόκολλον τῆς ἀκριβοῦς καταχωρήσεως τῶν διαφόρων ἐγγράφων, ἔσται πρόχειρον, οὕτως εἶπειν, τοῖς τὰ ἐκκλησιαστικά διαχειριζομένοις εἰς τὸ μέλλον βοήθημα καὶ οἶονεϊ κάτοπιτρον, ἥως ἄπλετον ἀντανακλῶν τοῖς ἐπὶ παρεμφερῶν ζητημάτων μετ' ἐπιστασίας ἀναδιψῶσιν αὐτὸν καὶ συμβουλευομένοις.

Τούτου δὲ τοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Διευθυντὴς ἔσται ὁ κατὰ καιρὸν Ἀρχιγραμματεὺς, ἐκλεγόμενος ἀεὶ ἐκ τῆς ὀλομελείας τῶν Ἱερομένων τῶν μᾶλλον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ θεολογικαῖς καὶ παντοδαγαῖς γνώσεσι διακρινομένων, ὃς παρεδρεύων ἐν τῷ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἔχει καθήκοντα τὰ ἑξῆς.

α.) τὸ σημειοῦν τὰς συνοδικὰς συνδιασκέψεις καὶ κατὰ πλειονοψηφίαν ἀποφάσεις ἐν τῷ ὀρισμένῳ Κώδικι (ἐν πάσαις γὰρ ἀνεξαιρέτως ταῖς Συνοδικαῖς συνδιασκέψεσιν ἡ πλειοψηφία ἔξει τὸ κύρος, καθάπερ οἱ θεῖοι κανόνες διαγορευούσιν· ὅρα στ'. τῆς Α').).

β.) προσυπογράψαι ἐκάστην ἐκκλησιαστικὴν Πράξιν, ὡς ἔχων εὐθύνην λογοδοσίας διὰ τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ τῶν Συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐκθεσιν.

γ.) διερμηνεύειν τὰ ἐκδοθησόμενα διάφορα ἐγγράφα, συνεπεία τῶν Συνοδικῶν ἀποφάσεων, κατὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴν αὐτῶν ἔννοιαν, πρὸς τὰ λοιπὰ Γραφεῖα.

δ.) ἐπεξεργάζεσθαι τὰ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Πατριαρχικῷ Γραφείῳ, τῷ Κλήρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Γραφεῖοις συνταττόμενα ἐγγράφα, εἴγε εὐδοῦται κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ οὕτως ἐμφανίζειν αὐτὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς ὑπογραφήν.

ε.) κρατεῖν τὰ εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα ἐγγράφα ἐν ἰδίῳις φακέλλοις, κατ' ἀριθμὸν καὶ ἡμερομηνίαν, σχετικῶς πρὸς τὸν τοῦ Πρωτοκόλλου ἀριθμὸν, σημειούμενον ἐξωθεν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκάστου μηνὸς ὀφείλει ἐκκαθαρίζειν αὐτὰ καὶ τιθέναι κατὰ τάξιν ἐν τῷ τόπῳ, τῷ δι' ἐκάστην ἐπαρχίαν προσδιωρισμέ-

νῳ· ὅλα δὲ συνάγειν ἐν τῷ τέλει ἐκάστου ἔτους, φυλάττειν κατὰ φακέλλους ἐν κιβωτίῳ, φέροντι τὴν χρονολογίαν τοῦ ἔτους ἐκείνου· ἵνα δὲ ἀκόπως καὶ ταχέως εὐρίσκη τὰ ζητούμενα ἐγγράφα, δεόν σημειοῦν αὐτὰ ἐν ἰδιαιτέρῳ πίνακι κατ' ἀριθμὸν καὶ χρονολογίαν· Ἡ αὐτὴ τάξις κρατεῖται καὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐγγράφων τῶν ἐξαγομένων ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ Κλήρου, οἷον ἀφοριστικῶν, βαπτιστικῶν, συγχωρητικῶν, ἀναφορῶν, ἐπιστολῶν, ἐπιτροπικῶν, καὶ λοιπῶν αὐλικῶν, σημειουμένων καὶ τούτων ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

στ.) ἐμφανίζειν τὰ ἀρμόδια ἐγγράφα εἰς τὸ τῆς Πρωτοσυγκελλίας δικαστήριον, ἐν περιπτώσει παραπομπῆς ὑποθέσεως τινος ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὸ δικαστήριον τοῦτο, μετὰ τῶν σχετικῶν ὀδηγιῶν Αὐτῆς, ἵνα οὕτως ἐπιλαμβάνηται καὶ διεξάγηται δικαστικῶς ἐκάστη ὑπόθεσις.

ζ.) ἐν περιπτώσει δὲ πάλιν ἐφέσεως ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου τούτου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, παραλαμβάνειν παρὰ τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγκελλοῦ τὰ τῆς ἐφέσεως καὶ δικογραφίας ἐγγράφα, ἡριθμημένα κατὰ τάξιν χρονολογικὴν, εἰσάγειν ἐν τῷ Συνοδικῷ τὰ διάδικα πρόσωπα, ἀπειδέχεσθαι τὴν ἀπόφασιν, ἥτις ἔσται ἡ τελεσίδικος καὶ ἀνέκκλητος. Τῶν δὲ τοιούτων ἐφέσεων τὰ πρακτικὰ καταστρωννύειν ἐν τῷ Πρωτοκόλλῳ, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὴν χρονολογίαν καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ Κώδικος τῶν ἀγωγῶν καὶ τοῦ τῶν ἀποφάσεων.

η.) ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὀφείλει φυλάττειν τελείαν ἐχεμυθίαν, δραστηριότητα καὶ προχειρίαν πρὸς τὰς ἐργασίας, πίστιν τε καὶ ἀφοσίωσιν μετὰ πάσης αὐταπαρηΐσεως πρὸς τὰ ἐντάλματα τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, προσάγεσθαι προσπνῶς καὶ ἀγαπητῶς πρὸς τοὺς λοιποὺς πατριαρχικοὺς ὑπαλλήλους, καθοδηγεῖν ἕκαστον πρὸς τὰ ἴδια καθήκοντα, γιγνόμενος αὐτοῖς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς καὶ παράδειγμα παντὸς ἀγαθοῦ, ὅτε δὴ ὑπέρτερος πάντων τῶν πατριαρχικῶν ὑπουργῶν.

Ταῦτα πάντα κεκύρωται Συνοδικῶς ἵνα ἔχη τὴν ἰσχὺν καὶ ἐνέργειαν ἀπαράλλακτον καὶ ἀμεταποίητον ἐν παντὶ καιρῷ. Ὅθεν εἰς διπνεκὴ ἐνδείξιν καὶ μόνιμον ἀσφάλειαν ἐγένετο ὁ παρῶν Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς ἐν τῷ παρόντι Κώδικι.

Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αὐθ, Ἐπινευμένης Β', κατὰ μῆνα Αὐγουστον.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται.

† Ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος— † ὁ Θεσσαλονίκης Νεόφυτος —

† ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος— † ὁ Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος —

† ὁ Ἄρτης Σωφρόνιος— † Δημητριάδος Δωρόθεος— † ὁ Μελενίκου Διονύσιος— † ὁ Σηλυβρίας Μελέτιος— † ὁ Νύσσης Καλ-

λίνικος— † ὁ Σβορνικίου Ἀγαθάγγελος.

Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ δημοσιευμένου Τόμου, καθορίζεται σαφῶς ἡ σχέση τοῦ Γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τρία ἄλλα ὀριζόμενα γραφεῖα, λεπτομερῶς δὲ καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου. Περὶ καθήκοντων τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τοῦ Γραφείου αὐδαὶς ἀπολύτως λόγος. Διὰ τὸν λόγον ἴσως τοῦτον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν διευθέτησιν καθόλου τῶν πατριαρχικῶν γραφείων ἐγένετο ἐπὶ Ἰωακείμ Β'. (κατὰ Ἰούνιον 1863) σκέψις, συνταχθεὶς δὲ βραδύτερον ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου εἰδικὸς κανονισμὸς περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τῶν πατριαρχικῶν γραφείων. (*)

(*) Κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦτον ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία τῶν Πατριαρχείων διαρτίζεται εἰς δύο τμήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει κατὰ σειράν τὰ γραφεῖα α'. τῆς Α. Θ. Παναγιώτου (β'.) τῆς Ἱ. Συνόδου γ'.) τῶν μεταφραστῶν καὶ δ'.) τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, τὸ δὲ δεύτερον περιλαμβάνει τὰ γραφεῖα α'.) τοῦ Μ. Συμβουλίου, β'.) τοῦ ταμείου καὶ γ'.) τοῦ Λογιστηρίου. Ὁ κανονισμὸς οὗτος, ὁ ὁποῖος φαίνεται ἀφορᾶν μᾶλλον εἰς τὸ πρῶτον τμήμα, περιλαμβάνει ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐπιγραφόμενα

Ὁ κανονισμὸς οὗτος ἐξισοῖ πῶς τὸ συνοδικὸν γραφεῖον πρὸς τὰ ἄλλα, ἐγένετο μάλιστα δεκτὴ καὶ πρότασις ὅπως οἱ διευθυνταὶ ἐκάστου γραφείου παρακάθηνται μετὰ τοῦ Ἀρχιγραμματέως κατὰ τὰς συνοδικὰς συνεδρίας, εἰσηγῶνται ἐπὶ τῶν εἰς αὐτοὺς παραπεμπομένων ἐγγράφων καὶ σημειῶσι τὴν ἐπ' αὐτῶν συνοδικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν ἀνάλογον ἔπειτα ὑπ' αὐτῶν ἐνέργειαν. Ὀρίσθη δὲ μόνον ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Ἀρχιγραμματεὺς ὀφείλει ἵνα ἀπλῶς σημειῖ τὸν ἀριθμὸν τοῦ πρωτοκόλλου τῶν ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω διευθυντῶν εἰσαγομένων ἐγγράφων, ἐν περιλήψει δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον περὶ ὃ περιστρέφονται ταῦτα μετὰ καὶ τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο τεθὲν εἰς ἐφαρμογὴν προσέκρουσεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ. Ἐν πρώτοις ἐκ τῶν σχετικῶν πρακτικῶν τῆς Ἱ. Συνόδου καταφαίνεται ὅτι κατὰ σειράν προσερχόμενοι οἱ διευθυνταὶ τῶν γραφείων εἰσηγοῦντο ἐπὶ τῶν παραπεμπομένων εἰς αὐτοὺς ἐγγράφων καὶ λαμβάνοντες τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας ἀπεχώρουν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἤρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀπριλίου 1864 τὰ πρακτικὰ τῆς Ἱ. Συνόδου σιωπῶντα περὶ αὐτοπροσώπου παραστάσεως τῶν διευθυντῶν ἀναγράφουσιν ἀπλῶς ὅτι ἀνεγνώσθησαν ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἔγγραφα (ὑπαγόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὡς ἄνω διευθυντῶν), ληφθείσης ἐπ' αὐτῶν τῆς προσηκουσῆς ἀποφάσεως,

ὡς ἐξῆς: α'.) περὶ διαίρεσεως τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας β'.) περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ὑπηρεσίας, γ'.) καθήκοντα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου, δ'.) περὶ διεκπεραιώσεως καὶ τῶν γραφείων ε'.) περὶ τοῦ ἰλικίου ζ'.) περὶ τῆς διδασκαλίας, ζ'.) περὶ καθαριότητος καὶ συντηρήσεως τοῦ καταστήματος, η'.) περὶ πειθαρχικῶν ποινῶν καὶ θ'.) γενικὰς διατάξεις. Ἐπακολουθεῖ ἔπειτα «γενικὴ διαίρεσις τῆς ὑπηρεσίας τῶν γραφείων» καὶ ὑπὸ τὴν β'. ὑποδιαίρεσιν σημειοῖ ὡς καθήκοντα τοῦ γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου τὰ ἐξῆς: «σύνταξις πρακτικῶν καὶ ἀποφάσεων τῆς Ἱ. Συνόδου. Ταμείον τῆς Ἱ. Συνόδου».

ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐπανήλθον καὶ πάλιν ἐν ἰσχύϊ τὰ σχετικὰ (ιδίως γ', δ' καὶ ε') σημεῖα τοῦ Τόμου Κυρίλλου τοῦ Ζ'.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γενικοὶ κανονισμοὶ πρυσέκρουον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, παρὰ πολλῶν δὲ ἀνωμολογεῖτο ἡ ἀτέλεια αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμέσου ἀναθεωρήσεως. Ἀηφθείσης τῆς πρὸς τοῦτο κυβερνητικῆς συναιρέσεως ἤρξατο ἡ ἀναθεώρησις ἤδη ἐπὶ Πατριάρχου Σωφρονίου ἐξακολουθήσασα μέχρις Ἰωακείμ Β' (τὸ Βον) ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Οὐχ ἦιτον ἡ ἀναθεώρησις ἔθιξε καὶ τὸ σχετικὸν περὶ γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου ἄρθρον διατυπώσασα αὐτὸ ὡς ἐξῆς:

Ἡ Σύνοδος ἔχει Α' καὶ Β' γραμματεῖς, ἀμφοτέρους κληρικούς, διοριζομένους ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου. Ὁ Α' γραμματεὺς καὶ τούτου κωλυομένου ὁ Β' διευθύνει τὰ τοῦ γραφείου, εἰσάγει τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφορὰς καὶ λοιπὰ ἔγγραφα ἐνώπιον τῆς Συνόδου καὶ κρατεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων. Οὐδεμίαν δὲ ἔχει γνώμην ἢ ψήφον, οὐδὲ λαμβάνει μέρος ἐν ταῖς συζητήσεσιν.

Ἰωακείμ ὁ Γ'. ἅμα τῇ ἀνάδῳ αὐτοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀνέπτυξε μεταξὺ ἄλλων καὶ σκέψεις τινὰς περὶ τοῦ γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου εἰσηγηθεὶς μάλιστα καὶ τὸν διορισμὸν ὡς Γενικοῦ Γραμματέως ἢ Ἀρχιγραμματέως τῶν Π]χείων καταλλήλου προσώπου, μᾶλλον κληρικοῦ, ἵνα παρακάθῃται καὶ ἐν τῇ Ἱ. Συνόδῳ, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ λαϊκοῦ, ἔχοντος δὲ εὐρείας ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἄλλας γνώσεις. Ἡ εἰσήγησις αὕτη, καὶ πὲρ ἐπιδοκιμασθεῖσα συνοδικῶς, προσέειρυσεν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν προσώπου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃσι διαμειβόμεναι ἐπὶ Συνόδου σκέψεις περὶ διαρρυθμίσεως τοῦ γραφείου αὐτῆς, ἡ δὲ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' καταρτισθεῖσα ἐπιτροπὴ πρὸς ἐκπόνησιν σχεδίου νέων κανονισμῶν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο καθορίσασα εἰς τρία ἄρθρα τὰ ἐξῆς:

Ἄρθρ. 96. «Ἡ Ἱ. Σύνοδος ἔχει Α' καὶ Β' γραμματεῖς, ἀμφοτέρους κληρικούς, διοριζομένους συνοδικῶς».

Ἄρθρ. 97. «Ὁ Α' γραμματεὺς διευθύνει τὰ τοῦ γραφείου, εἰσάγει ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου, κατὰ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰ λοιπὰ σχετικὰ ἔγγραφα, ἀναγιώσκει αὐτὰ, συντάσσει καὶ ἀναγιώσκει τὰ πρακτικὰ, δίδει σημειώσεις τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱ. Συνόδου εἰς τὰ ἀρμόδια γραφεῖα καὶ φροντίζει περὶ τῆς ἐγκαίρου διεκπεραιώσεως αὐτῶν».

Ἄρθρ. 98. «Ὁ Β' γραμματεὺς συνεδριαζούσης τῆς Ἱ. Συνόδου παρίσταται ἐν αὐτῇ, κρατεῖ τὸ βιβλίον τῆς παρουσίας, ἀντιγράφει τὰ πρακτικὰ ἐν ἰδιαιτέρῳ κώδικι, φροντίζει περὶ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν ὡς καὶ τῶν πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν ἐπιστολῶν, εἰσάγει τοὺς ἔχοντας ὑποθέσεις ἐν τῇ Ἱ. Συνόδῳ, φυλάττει τὰ βιβλία τῶν πρακτικῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις καὶ κωλυομένου τοῦ Α' γραμματέως ἀναπληροῖ αὐτόν».

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα τῶν προηγουμένων καὶ συνεπῶς ἐξηκολούθησε μένον ἐν ἰσχύϊ τὸ ζ' ἄρθρον τοῦ κεφλαίου τῶν Γεν. κανονισμῶν «περὶ καθηκόντων τῶν Ἱ. Συνόδου». Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐκάστοτε διευτυπῶντο σκέψεις περὶ καλλιτέρας συστηματοποιήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ γραφείου, ὁσημέραι ἐπιβαρυνομένου διὰ πολλῆς ἐργασίας, ἀλλῆς τε καὶ δικαστικῆς. Διὸ καὶ εἰσήχθη ὁ θεσμὸς τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου, ὅστις συμπαρακαθήμενος τῷ Ἀρχιγραμματεῖ κατὰ τὰς δικαστικὰς συνεδρίας τῆς Ἱ. Συνόδου γνωμοδοτεῖ ἐρωτώμενος ἐπὶ νομικῶν ἀποριῶν καὶ συντάσσει τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις συμφώνως τοῖς κρατουμένοις ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγραμματέως σχετικοῖς πρακτικοῖς. Ἐπίσης πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐργασίας ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰσήχθη καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ κωδικογράφου, ἔργον ἔχοντος ὕπως ἀντιγράφη ἐν ἰδιαιτέροις κώδιξι τὰ διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ πρακτικὰ καὶ τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν τελευταίων μεταβολῶν ἐν τῷ προσώ-

πικῶ τοῦ γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου, καθωρ' ὄθησαν τὰ καθήκοντά ἐνὸς ἐκάστου. Ὁρίσθη δηλ. ὁ Ἀρχιγραμματεὺς θὰ εἶνε ὁ εἰσηγητὴς πάσης συνοδικῶς διοριζομένης ἐπιτροπῆς, ὁ ἄμεσος ὑπεύθυνος καὶ δοσίλογος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ γραφείου αὐτῆς, ἔχων τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον ὅπως ὄχι μόνον κατόπιν ἐντολῆς ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἰσηγητῆται ἐπὶ ὠρισμένης τινὸς ὑποθέσεως, καταρτίζων ἅμα καὶ τοὺς σχετικοὺς φακέλλους ἐκάστου ζητήματος, καὶ ἐν γένει ἂν ἡ ψυχὴ τοῦ γραφείου· ὁ ὑπογραμματεὺς, κύριον μέλημα θὰ ἔχη τὴν ἀκριβῆ τήρησιν καὶ σύνταξιν τῶν συνοδικῶν πρακτικῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ εὐθύνην τοῦ ἀρχιγραμματέως· ὁ δὲ κωδικογράφος θὰ ἀντιγράφη ἐν ἰδιαιτέροις κώδιξι τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ἀποφάσεις, καταρτίζη τὸ εὐρητήριον αὐτῶν καὶ ἐκτελή καὶ πᾶσαν ἄλλην γραφικὴν ἐργασίαν παρεχομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγραμματέως.

Τοιαύτη δι' ὀλίγων ἢ σύστασις καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ἐξελιχθεῖσα λειτουργία τοῦ Γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου.

Β΄.

Τὴν ἴδρυσιν «γραφείου τῆς Ἱ. Συνόδου» ἐπηκολούθησεν ὁ διορισμὸς καταλλήλων κληρικῶν ὡς γραμματέων. Ὁ Διευθυντὴς ἢ ὁ Α΄. γραμματεὺς αὐτοῦ ὠρίσθη ὅπως φέρη τὸν τίτλον «Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου» καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, θεωρούμενος ἅμα «ὑπέρτερος πάντων τῶν πατριαρχικῶν ὑπουργῶν, ἔχων τὴν θιάβιν καὶ ἔδραν τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσι καὶ χοροστασίαις, ἑρῶν ἐπιγονάτιον ἐν ταῖς ἰ. τελευταῖς καὶ προτιμώμενος τῶν λοιπῶν ἐν τῇ πατριαρχικῇ αὐλῇ ὀφθαλμιάδων τε καὶ ὑπαλλήλων, οὐ μὴν ὅ· ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνηκούσης τιμῆς, εὐλαθείας καὶ δεξιότητος ἀπολαύων παρὰ πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις».

Ὁ κατάλογος τῶν Ἀρχιγραμματέων τῆς Ἱ. Συνόδου ἔχει κατὰ σειράν ὡς ἑξῆς:

1) Γρηγόριος ὁ Βυζάντιος· διατελέσας Μ. Ἀρχιδιάκονος καὶ Τοποτηρητῆς τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, διορίσθη Ἀρχιγραμματεὺς ἐπὶ Ἰωακείμ τοῦ Β΄. τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1859. Γενόμενον Μητροπολίτην Χίου (16 Ἰανουαρίου 1861) διεδέχθη ὁ ἱεροδιδάσκαλος

2) Ἀλέξανδρος Λοσκαρις· τοῦτον διορισθέντα Σχολάρχην τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς (24 Ἰανουαρίου 1863) διεδέχθη (31 Ἰανουαρίου ἰ. ἔ.) ὁ Β΄. γραμματεὺς

3) Ἰωακείμ Κοκκώδης· τοῦτον προαχθέντα εἰς Μητροπολίτην Λαρίσσης ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ 5΄. (26 Νοεμβρίου 1870) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ Β΄. γραμματεὺς

4) Δοσίθεος τὸν ὁποῖον παραιτηθέντα κατὰ Μαΐου 1872 διεδέχθη (2 Ἰουνίου 1872) ἐπὶ Ἀνθίμου τοῦ 5΄. ὁ Β΄. γραμματεὺς ἀρχιμανδρίτης

5) Καλλίνικος Εὐτυχιῶν· τοῦτον ἐκλεγέντα Μ]την Βάρνης (15 Ἰανουαρίου 1874) ἐπὶ Ἰωακείμ Β΄. (τὸ Β΄.) διεδέχθη τὴν ἐπιούσαν ὁ ἐν τοῖς Π]χεῖσις ἐργαζόμενος διάκονος

6) Κωνσταντῖνος Βαλιῦδης· τὸν ὁποῖον ἐκλεγέντα Μ]την Μιτυλήνης ἐπὶ Ἰωακείμ Β΄. (τὸ Β΄.) (28 Ἰανουαρίου 1876), διεδέχθη (7 Φεβρουαρίου ἰ. ἔ.) ὁ Β΄. γραμματεὺς

7) Ἀθανάσιος Μεγακλῆς· τὸν ὁποῖον διορισθέντα ὑπὸ Ἰωακείμ Γ΄. Μ. Πρωτοσύγκελλον (9 Νοεμβρίου 1878) ἀντικατέστησεν ἐκτελῶν χρῆν Ἀρχιγραμματέως ὁ Β΄. γραμματεὺς διάκονος Γεράσιμος Δώριζας ἀποσταλέντος ὁμῶς τοῦτου εἰς Εὐρώπην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ διορίσθη Ἀρχιγραμματεὺς (17 Μαρτίου 1879) ὁ Ἀρχιδιάκονος τῆς ἰ. Μ]πόλεως Μιτυλήνης

8) Κωνσταντῖνος Δελιγιάννης· τοῦτον ἐκλεγέντα ἐπὶ Διο-

νυσίου τοῦ Ε'. Μητροπολίτην Χίου (22 Ἰουλίου 1887) διεδέχθη τῇ 17ῃ 7]βρίου ἰ. ἔ. ὁ β'. γραμματεὺς

9) Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδριδῆς Ἐκλεγέντα ἐπὶ Νεοφύτου Η'. Μητροπολίτην Ρόδου (1 Ἰουνίου 1893) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ β'. γραμματεὺς

10) Κύριλλος Μουμτζῆς τὸν ὁποῖον ἐκλεγέντα ἐπὶ Κωνσταντίνου Ε'. Μητροπολίτην Μιτηλήνης (13 Μαΐου 1897) διεδέχθη μετὰ δύο ἡμέρας ὁ β' γραμματεὺς

11) Φώτιος Κιαλπίδης, ἐκλεγέντα (16 Μαΐου 1902) Μη]λίτην Κορυτσᾶς ἐπὶ Ἰωακείμ Γ'. (τὸ β'.) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ β' γραμματεὺς

12) Γεννάδιος Ἀλεξιάδης τὸν ὁποῖον ἐκλεγέντα Μ]λίτην Λήμνου (6 8]βρίου 1905) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ β' γραμματεὺς.

13) Ἀθανάσιος Πιπίδας, τούτον ἐκλεγέντα Μ]λίτην Σερρών (12 Μαΐου 1909) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ β' γραμματεὺς

14) Ἀπόστολος Τριψώνος τὸν ὁποῖον ἐκλεγέντα Μητρ]λίτην Ρόδου ἐπὶ Γερμανοῦ τοῦ Ε'. (11 Ἰουνίου 1913) διεδέχθη αὐθημερὸν ὁ β' γραμματεὺς

15) Διονύσιος Μινᾶς διατελέσας τοιοῦτος καὶ ὑπὸ τὴν νέαν αὐτοῦ ιδιότητα ὡς Μη]λίτου Βριούλων. Μετατεθέντα εἰς τὴν Μητρόπολιν Μηθύμνης τῇ 25 8]βρίου 1922 διεδέχθη τῇ 27ῃ τοῦ ἰ. μηνὸς ὁ β' γραμματεὺς

16) Γερμανὸς Ἀθανασιάδης χειροτονηθεὶς ἱερεὺς καὶ προχειρισθεὶς εἰς Ἀρχιμανδρίτην ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ τῇ 30 Ν]βρίου ἰ. ἔ. ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ'. ἱερουργήσαντος μετὰ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν καὶ παρεπιδημούντων Μητροπολιτῶν.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω καταλόγου καταφαίνεται ὅτι τὸν Ἀρχιγραμματέα προαγόμενον διεδέχετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ β'. γραμματεὺς, ὅστις πάντοτε ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου, ἔξαι-

ρουμένης μόνον μιᾶς περιπτώσεως (Καλλίνικος Εὐτυχίδης,) καθ' ἣν ὁ β'. γραμματεὺς ἦτο ἀρχιμανδρίτης.

Ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀρχιγραμματέως καὶ τῶν λοιπῶν ἐγένετο ἐπὶ Συνόδου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀγγέλλοντος ἔπειτα τούτον μετὰ καὶ καταλλήλων συστάσεων καὶ εὐχῶν εἰς τοὺς ἐκλεγέντας, οἵτινες ἀσποζόμενοι τὴν δεξιὰν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἀνελάμβανον ἀμέσως τὰ καθήκοντα αὐτῶν. Ὁ διορισμὸς τοῦ πρώτου Ἀρχιγραμματέως ἐξηγγέλθη «διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Εὐεργετηρίου καὶ Ἀποκαταστατικοῦ γράμματος», ὅπερ χάριν τῆς ἱστορίας παρατίθεται κατωτέρω, ἔχον ὡς ἐξῆς:

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Τοὺς διὰ τῆς σφῶν παιδείας, συνέσεως καὶ ἰκανότητος χρησίμους καὶ λυσιτελεῖς καθεστῶτας τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ πολλὴν εἰς τοῦτον ἐπαγγελλομένους τὴν ὠφέλειαν, ἐν ἀναλόγοις βαθμοῖς καὶ ὑπουργήμασι οἶδεν αὐτὴ προάγειν καὶ ἀποκαθιστᾶν, ὡς ἐν προοιμίῳ μείζονος μελλούσης καὶ κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆς, αὐτῶν τε τὸν ζῆλον οὕτως παροτρύνουσα καὶ ἄλλους εἰς μίμησιν διεγείρουσα, ἵνα καὶ οὗτοι ἀξιογέμενοι τῶν ἴσων τύχοιεν.

Τοιγάρτοι ἡ Μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος Αὐτῆς Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Εὐεργετηρίου καὶ Ἀποκαταστατικοῦ γράμματος δηλοποιεῖ, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, κοινῇ συνοδικῇ διασκέψει καὶ ἀποφάσει, βουλευθεῖσα ἐκ προνοίας αὐτῆς ἀξιοχρέου ἀναπληρῶσαι τὴν τέως ὑπάρχουσαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Σύνοδῳ ἔλλειψιν ὑπουργήματος Ἀρχιγραμματέως, σημειοῦντος τὰς πράξεις αὐτῆς καὶ καταγράφοντος ἐν ἐπίτηδες κώδικι καὶ κατὰ τὰλλα βαίνοντος συμφώνως τῷ ἐκδιδομένῳ ἤδη Κανονισμῷ καὶ ἀποφνηαμένη ὑπάρχειν καταλεγεμένον τῷ ἱερατικῷ βαθμῷ τὸν κατὰ καιροὺς ἐν τῷ ὑπουργήματι τούτῳ διατελοῦντα, συστήσατά τε ἐπὶ τούτῳ ἐκκλητι-

αστικὸν συνοδικὸν αὐτῆς Γραφείον διάρρισεν ἤδη καὶ ἀποκατέστησε Διευθυντὴν αὐτοῦ τὸν ὀσιολογιώτατον πρῶτον Μ. Ἀρχιδιάκονον καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ ἀργίως εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου προαχθέντα κύρ Γρηγόριον, ἄνδρα τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς θύραθεν παιδείας μάλα ἐγκρατῆ καὶ ἐν θεολογικαῖς καὶ ἄλλαις παντοίαις γνώσεσιν ἰκανῶς ἐξησκημένον φρονήσει τε καὶ ἐμπειρίᾳ ἐμπρέποντα καὶ κατὰ πάντα ἄξιον τοῦ ὑπουργήματος τούτου καὶ χρηστῶς παρέτα τὰς ἐλπίδας τῆς ἐν αὐτῷ πλήρους εὐαρεστησεως αὐτοῦ, ὃν καὶ τῷ τίτλῳ τοῦ Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου προσηγόρευσεν ἐν εἴδει ἀξιώματος καὶ ὀφφικίου ἐκκλησιαστικοῦ, μεταξὺ τῶν πρωτίστων τῇ τάξει τόπον ἐπέχοντος, καθὰ κέκριται καὶ ἀπεφάνθη ἐκκλησιαστικῶς.

Διὰ ταῦτα γράφουσα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν Ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι λίαν ἀγαπητῶν καὶ περιποθήτων αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀποφαίνεται ἵνα ὁ διαληφθεὶς ὀσιολογιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Γρηγόριος, ὁ εἰς τὸ νεωστὶ συστηθὲν ὑπουργημα τοῦ Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπαξίως ἀποκατασταθεὶς ὑπάρχη τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται αὐτὸ τοῦτο: ἦτοι Ἀρχιεραγματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὡς ὀφφικιῶλος τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας θεωρούμενος καὶ ὑπέρτερος πάντων τῶν πατριμρχικῶν ὑπουργῶν, ἐχῆ τὴν ἰστίαν καὶ ἔδραν τὴν ἀναλογούσαν αὐτῷ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσιν, φέρων ἐπιγονάτιον ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ προτιμώμενος τῶν λοιπῶν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Αὐλῇ ὀφφικιῶλων τε καὶ ὑπαλλήλων, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνηκούσης τιμῆς, εὐλαβείας καὶ δεξιόσεως ἀπολαύων παρὰ πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις.

Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρ-

χικὸν καὶ Συνοδικὸν Εὐεργετήριον καὶ Ἀποκαταστατικὸν Γράμμα καὶ ἰδόθη τῷ εἰρημένῳ ὀσιολογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις, καὶ Ἀρχιεραγματεῖ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κύρ Γρηγόριῳ.

φωνθ', Σεπτεμβρίου κ'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται.

† ὁ Νικαίας Ἰωαννίκιος — † ὁ Θεσσαλονίκης Νεόφυτος —

† ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος — † ὁ Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος —

† ὁ Προύσης Κωνσταντῖος — † ὁ Ἀρτης Σωφρόνιος — † ὁ Δη-

μητριάδος Δωρόθεος — † ὁ Σηλυβρίας Μελέτιος — † ὁ Σβορ-
νικίου Ἀγαθάγγελος.

ΒΙΒΛΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἡ Σύναξις τοῦ «Νέου Ποιμένος» κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους οἶονεὶ ἀπολογισμὸν ἐπιβάλλει εἰδικὴν ἀνάγνωσιν τῶν σπουδαιοτέρων ἐν τῷ Ν. Π. δημοσιευθέντων ὑπὸ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ ἔργων, δὲ περ πέρουσι δὲν ἐγένετο. Εὐχαρίστως δὲ πράττει τοῦτο διότι ἐν ταῖς γραμμαῖς ταῖς ἐφεξῆς δὲν περιέχονται μόνον κρίσεις ἡμετέρων καὶ ξένων ἀλλὰ καὶ ἀναλυτικὴ διδακτικὴ ἐπισκόπησις τῶν ἐργασιῶν τούτων ἐξάφρονσα σημεῖα ἐπίκαιρα τόπον ἄρθρου ἐπέχοντα.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

✠.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΙΖΥΗΣ ΑΝΘΙΜΟΥ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

ΑΝΑΓΚΑΙΑ Η ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΚΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Ὁ δασκτικὸς τοῦ Ἡμερολογίου μετ' ὀλίγον δεικνύει προσθήκην ἐνὸς ἔτι ἔτους... Τὴν Μάϊον τοῦ 1913, ἀν μὴ ἀπατᾷ ἡμᾶς ἡ μνήμη, πρωτοβουλία τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, συνήλθεν ἐν Πετροῦπόλει Συνέδριον Ἐπιστημόνων πρὸς σύναξιν νέου ὀρθοτέρου Ἡμερολογίου, διότι ὡς γνωστὸν ταῖς ἀκριβολογοῦσιν, οὔτε τὸ Ἰουλιανόν, οὔτε τὸ μετερρρυθμισμένον

Γρηγοριανόν, κυρίως Γρηγοριανόν ἀπὸ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά, προσεγγίζουσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐπὶ ἤλθεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ἀνέτρεψε τὰς προβλέψεις. Ἐπειδὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς Διαρρυθμίσεως τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου πρῶτιστα ἐνδιαφέρεται ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Ἱεροῦ Πάσχα, διὰ τοῦτο ἀνεξαρτήτως τῶν ἀλλαχού γενομένων προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα ἐν τῷ Ἐθνικῷ κέντρῳ, ὁ νῦν μητροπολίτης Μαρωνείας, τέως ἅγιος Βιζύης κ. Ἀνθίμος διαπύρως ἐπιθυμῶν ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπίτευξιν κατὰ τὸ ἐνὸν τοῦ θεαρέστου σκοποῦ τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ Ἡμερολογίου, ἐγνώσθη ἐν τῷ Νέῳ Ποιμένι, δημοσίευσῃ καὶ βοηθείᾳ τοῦ Συλλόγου τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων Θεολόγων, καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει πολυσελίδῳ (σ: 145) ἀναδημοσιεύσῃ πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀναγκαῖα ἢ Διαρρυθμίσις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου. Οὔτε κρίσιν, οὔδὲ ἀνάγνωσιν τῆς ἐργασίας τοῦ σεβ: μητροπολίτου ἐπιχειροῦμεν ἀλλ' ὀφείλομεν ἐν' ἀναφέρωμεν ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη καὶ μόνον συνοψίζουσα ὅλας τὰς μέχρι τοῦ νῦν γενομένας ἐργασίας ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῶν καὶ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ γνώμην τῆς ἑλλην: κυβερνήσεως καὶ τῆς τελευταίας πατριαρχικῆς ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπείας (1 Δεκεμβ. 1920) εἶναι πλὴν ἄλλων ἀρετῶν, ἀξία τιμῆς καὶ μελέτης. Ταύτην ἀφεύκτως πρέπει ἵνα ἔχη ὑπ' ὄψιν ὁ μέλλων ἵνα προβῇ ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων συναφῶν πρὸς τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα πραγμάτων. Ὁ ἅγιος Βιζύης προσέτι ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ διατυποῖ καὶ γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος τῆς μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἱεροῦ Πάσχα μετὰ διάσαφητικῶν ὁδηγιῶν, τέλος δὲ καὶ ἴδιον

Ἡμερολόγιον ὑποτυποῖ ὅπερ ἀκριβέστερον ἐπιστημονικῶς ὄν νομίζει καὶ εὐχρηστότερον ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως.

Ἡ μετ' ἀγαπῆς φιλοπονίας ἐργασία αὕτη τοῦ μητροπολίτου Βιζύης (=Μαρωνείας) εἶναι ἐπιβάλλουσα καὶ ἀπὸ περιωπῆς σεβαστή.

Β'.

Πρὸ πολλοῦ ἔπρεπεν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἐν ἰδίῳ χρονογραφίματι καὶ ὁ «Νέος Ποιμὴν» ἴν' ἀφιερῶση γραμμὰς τινὰς διὰ τὰς πολυειδεῖς δημοσιεύσεις τοῦ ἔλλογιμοτάτου καθηγητοῦ τῆς Π. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς κ. Β. Α. Μυστακίδου. Οὐ μόνον δίκαιον ἀλλὰ καὶ καθήκον τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἐ. Α. καὶ τοῦ «Νέου Ποιμένου» εἶναι ἵνα ἰδίως ἀξιῶση μνείας τῆς φιλεργίας καὶ φιλοπονίας, ἴσως ἴσως σπανίας παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη—ὁμολογητέον τοῦτο μετὰ λύπης τινός— τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἐρημητηρίου τῆς Ξηροκρήνης τοῦ Βοσπόρου, ὅθεν ἔγραφε συχνότατα ἐνυπογράφως πάντοτε, τόσας διατριβὰς καὶ κρίσεις καὶ ἄρθρα ἐν τῷ περιοδικῷ καὶ ἡμερησίῳ τύπῳ, εἰς Φανάριον ἐγκαταστὰς ἀνέλαβεν ἵνα ἐνδελεχῶς μελετᾷ καὶ συλλέγη ἐργασίαν, ἣν μόνον οἱ ἐκ τοῦ ἐγγύς πλησιάσαντες αὐτὸν δύνανται ἵνα πιστώσωσι καὶ πιστεύσωσιν. Ἐπιμελῶς ἢ καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἀπέφευγεν ἵνα ἐπιδεικνύηται ἐν Συλλόγοις καὶ ἐν Συνελεύσει, περιορίζετο δὲ ἵνα λέγῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἐὰν ἡδύνατο, ἀπεριφράστως καὶ θαρραλέως, ὡς καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ δημοσία οἱ αὐτὸν βιογραφήσαντες τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδιαίτερος ὁμολογοῦσιν. Ἡ ἐν ταῖς Α. Μουσεῖοις διατριβή, ἣν ἔπειτα συνέδεσε μετὰ τῆς ἐν τῇ Μ. Σχολῇ διδασκαλίας ἔπεισαν αὐτὸν ἵνα πάντοτε συμπληροῖ γνώσεις χάριν τῶν πολλῶν

καὶ ἐν εὐκαιρίᾳ μεταδίδει. Πολλοὶ ἡμέτεροι καὶ ξένοι διαποροῦνται τίνι τρόπῳ κατορθοῖ τόσην παραγωγὴν ἐν μέσῳ τόσων ἀσχολιῶν, θαυμάζουσι (*admirent*) τὴν ἀντοχὴν (*sic*) αὐτοῦ, κατορθοῦντος μετ' ὅλην τὴν ἄλλην ἐν τῇ Σχολῇ καὶ τῷ Μουσεῖῳ ἐργασίαν ἵνα καὶ ἐπιστημονικῶς ἐργάζηται. Οὕτως ἔχομεν σειρὰν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν ὀλιγοσελίδων ἢ καὶ πολυσελίδων, αἵτινες τελευταῖον ἐνταῦθα ἢ ἐν Γερμανίᾳ, τυπωθεῖσαι καὶ διαδοθεῖσαι προουκάλεσαν ὅλοι οὐ μόνον παρὰ τοῖς κύκλοις τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἰδιαίτερον τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων ἀνωτάτων ἐπιστημονικῶν κύκλων καὶ εὐρυτάτους ἐπαίνους. Ὅλοι κατὰ σειρὰν χαρακτηρίζονται ὡς *λίαν ἐνδιαφέρονται, λίαν διδακτικαί, καὶ σοφαί si interessantes, si instructives., (études savantes, Gelehrte Arbeiten)*. Ἐκ πολλῶν ἐνταῦθα ἀναφέρομεν μερικὰ. Τὸ τεῦχος π.χ. ὅπερ ἐπιγράφεται «*Excerpta Crusiana*» ἐργασία φιλολογικῆ, ἱστορικῆ, βιβλιογραφικῆ, ἣν προσκληθεὶς ὑπὸ ὀμίλου γερμανῶν σοφῶν ἔγραψεν ἐπὶ τῇ 70ετηρίδι τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας κ. *D. von Schaefer* ἐκρίθη ἐν εὐρείᾳ τετραστίλῳ ἀναλύσει μετὰ πολλῶν ἐπαίνων καὶ πρότυπον προετάχθη ἐργασίας τοιοῦτου εἶδους ἐν τῇ *Wochenschrift f. Klassische Philologie* τῆς 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1917. Σημειωθῆτω μάλιστα ὅτι ἐπὶ τῇ κριτικῇ ταύτῃ ἐπειδὴ ὁ κ. Μυστακίδης ἔγραψεν ἑλληνιστὶ τὴν τεσσαρακοντασέλιδον μελέτην ἐνμέσῳ χιλισελίδου τόμου γερμανικοῦ ἐκθύμως συνιστᾶται τοῖς γερμανοῖς φιλολόγοις ἵνα ἀσχοληθῶσι καὶ περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς νῦν γραφομένης καὶ ὀμιλουμένης ἑλληνικῆς, διότι λέγει ὁ κριτικὸς καθηγητὴς τῆς Λειψίας οἱ Ἕλληνες λόγιοι ἐννοοῦσι καλλίτερον τὴν γερμανικὴν «ἢ ἡμεῖς τὴν ἑλληνικὴν».

§ 2. Ἡ ἰδιαιτέρα πραγματεία ἢ τὸ 1920 ἐνταῦθα ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐπὶ τῇ Ἀλώσει, τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν, Μωάμεθ ὁ κατακτητής... Πατριαρχεῖα», ἐξ 120 σελίδων, ἐπεβλήθη τοῖς ἀναγνοῦσιν αὐτήν. Μίαν ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀναγράφωμεν περικοπὴν καὶ ὀνομαστὶ μάλιστα ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ σοφοῦ γαλάτου κ. Π. Ομοῦ, μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου ὑπὸ ἡμερομ. 17 Μαρτίου 1921, ἐν ἣ αὐτῇ λέξει γράφει ἐν ἄλλοις περὶ αὐτῆς «... *Je viens de la lire avec non moins de plaisir que de profit, en admirant votre information si complète, puisée aux meilleures sources...*»

Ἡ πραγματεία αὕτη ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον γινώρισμα ὅτι πρὸς τῇ μελέτῃ ἐπὶ τῶν κειμένων συνθηκῶν, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὰ ἡμέτερα, ἀναγράφεται τὸ πρῶτον ἐκ τουρκικῆς πηγῆς συγχρόνου τῇ Ἀλώσει, ἀνδρὸς λογίου, ὀπαδοῦ στρατιωτικοῦ τοῦ Πορθητοῦ, τοῦ Τουρσοῦν βέη, αὐτόπλου τῶν διατρεξάντων, ἢ ἐντύπωσις ἦν ὁ κοσμοπαμπόθητος οὗτος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐνεποίησε τῷ Κατακτητῇ καὶ ἡ περὶ τούτου κρίσις αὐτοῦ ὅτι εἶναι θαῦμα τοῦ Παραδείσου... ἢ Παράδεισος ἀνώτατος, καὶ ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ αὐτῆς ρυθμοῦ (σ. 112 καὶ ἐξῆς). Ἐπίσης καὶ καθηγητῆς τῆς Λιψίας ἄλλος ὁ κ. E. Martini, ὁ καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Ἐ. Πανεπιστημίου γράφων ἀποθαυμάζει τὴν ἐμβριθεῖαν τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ καὶ συγκαίρων ἀπὸ καρδίας καὶ μετὰ τιμῆς τῷ συγγραφεῖ μετὰ τινος λύπης παρατηρεῖ ὅτι φαίνεται ἐν Κων|Πόλει περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν βυζαντινολογίαν, μόνος ἔμεινεν αὐτός, μὴ γνωρίζων ἀκόμη ὅτι νεώτερος καὶ εὐκινητότερος κατ' ἀκολουθίαν ἐπεφάνη ὁ ἑλλ. κ. Ἰωάννης Παπαδόπουλος ὁ ἀπὸ τῆς Σερβόνης, αὐτὸς ἐπίσης καθηγητῆς ἐν τῇ Μ. Σχολῇ τοῦ Γένους.

§ 3. Ἄλλη διατριβὴ τοῦ κ. Μυστακίδου ὑπὸ τὸν τίτλον

«αἱ λέξεις Ἑλλην, Γραικός, Γραικορρωμαῖος, Βυζαντινός... Ὀθωμανός... δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ «Ν. Ποιμένι» προὐκάλεσε παρὰ γάλλων σοφῶν σύστασιν ἵνα βοστρυχιζομένη ἀνατυπωθῇ καὶ διαδοθῇ πρὸς πλείονα γινώσιν, ὡς ἐν τῇ τυπώσει ἧτις ἐγένετο ἐν Τυβίγγῃ ἀναφέρεται, ὁ δὲ μετὰ χεῖρας σχῶν αὐτὴν ἐνθυμεῖται.

Ἐκ τῆς κομψῆς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ταύτης διατριβῆς τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν ὑπερνήσθη ὅτι καὶ ὁ Κοραῆς πρὸ ἑκατονταετίας ἐδίδασκε περὶ τῆς ὀνομασίας Ἑλλην καὶ Γραικός. Γραικοὶ ὀνομάσθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ Γραικοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Παϊδάρας· διὰ τοῦτο ὁ Κοραῆς λέγει «οἱ πρόγονοί μας ὀνομάζοντο τὸ παλαιὸν Γραικοὶ ἔπειτα ἔλαβον τὸ ὄνομα Ἑλληνες ὄχι ἀπὸ ξένου ἔθνος... Ἐπρόκεινα τὸ Γραικός... ἂν προκρίνης τὸ Ἑλλην, ὀνομάζου Ἑλλην ἀλλὰ μὴ διὰ τοὺς οἰκτιροῦς τοῦ Θεοῦ Ρωμαῖος, διότι οἱ Ρωμαῖοι πρῶτοι μᾶς ἐστέρησαν τὴν ὀλίγην ἐλευθερίαν, τὴν ὅποιαν μᾶς ἀφήκαν τῆς Ἑλλάδος αἱ διχόνοιαι». Ὡστε δίκαιον εἶχον ἱστορικὸν αἱ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ κοινότητες, λέγει ὁ Μ., ὀνομάξασθαι ἑαυτὰς γραικικάς, ἀποφεύγουσαι τῆς εἰς τὰ ὅσα τῶν κρατούντων οὐχὶ εὐαρέστως ἤχοῦσαν συνώνυμον.

§ 4. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ Λόγου, ὃν ὁ κ. Μ. ἐξεφώνησεν ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γ. Σχολῇ τῇ 30 Ἰανουαρίου π. ἔ. ὅστις θέμα εἶχε τὰ Ἀνώτατα παιδευτήρια κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ τὴν παρὰ τὰ πατριαρχεῖα Μ. τοῦ Γ. Σχολὴν μετὰ τὴν Ἀλωσιν» ἐτυπώθη δ' ἀμέσως ἐν Τυβίγγῃ δαπάναις τοῦ Συνδέσμου τῶν ἀρχαίων τελειοφοιτῶν τῆς αὐτῆς Σχολῆς; Ἕλληνες πολιτευταί, καθηγηταί τοῦ Πανεπιστημίου συγκαίροντες τῷ συγγραφεῖ ἀποκαλοῦσι τὸν λόγον «ὠραῖον, ἐπιστημονικόν, ἱστορικόν, καλλιπεπὸν, πρωτότυπον, ἐπίκαιρον κλ.» καὶ τὸν εἰπόντα καὶ

τὴν Σχολὴν τιμῶντα. Ἐκ τῶν σοφῶν δὲ καὶ τῶν μάλιστα εἰδικῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθόλου ὁ γνωστότατος κ. E. Ziebart ἐν τῷ περιοδικῷ «*Hellas*» (τῆς 15 Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου) συνιστᾷ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τοῦ ἐξαιρετοῦ (*ausgezeichnete*) τούτου λόγου διὰ τετὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἐποχὴν καὶ δὴ σφόδρα (*auf das angelegentlichste*). Ὁ λόγος οὗτος, ἐπάγεται ὁ κ. Z. παρέχει ἀσφαλῆ ἰδέαν περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς Μ. Σχολῆς τοῦ Γένους διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ὁ κ. M. ἐπὶ τούτῳ ἐπέδειξεν ἡμῖν καὶ εὐχετικὴν ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης, ὅστις ἀφορμηθεὶς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἑλληνιστῆ παραινέσει ἐπὶ λέξει τάδε: Καὶ ἡ ἡμετέρα σχολὴ διατελοῖ οὕσα ὡς ἀληθῶς φανάριον τῆς κατ' Ἀνατολὴν παιδείας.

§ 5. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. M. ἀφορμηθεὶς ἐκ τῆς διαστροφῆς τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων τῶν καταληφθέντων μερῶν, τῆς παρατηρηθείσης ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἐφημερίδων προσέβη ἀμέσως εἰς τὴν συρραφὴν πολυτίμων σημειώσεων, ἃς ἐπὶ σειρὰν φύλλων ἐν τῇ «Ἐκκλησ. Ἀληθεία» ὑπὸ τὸν τίτλον Γεωγραφικὰ ἄτακτα ἐδημοσίευσεν ἰδιαίτατα εἰς τὴν Θράκην ἀφορώντων. Ἡ πραγματεία αὕτη, ἡ ἄτακτος κατ' αὐτὸν, ἐπηνέθη μέγας καὶ ἐκρίθη εὐνοϊκῶς ὑπὸ τῶν ἐπαιόντων ἐν Ἀθήναις καὶ συνεστάθη ἵνα ἐν δεδομένη Ἐπιτροπείᾳ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν... Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἀνεσχευάζοντο ἐν ἐπιλόγῳ ἀνεμάλια τυρβάσματα καὶ τυρεύματα ξένων κατὰ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων τῶν ἐν Θράκῃ ἐργασθέντων, καὶ δὴ θαρραλέως καὶ ἐπιστημόνως. Διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ὁ κ. Μυστακίδης ἔτυχε καὶ ἰδιαιτέρας ἐγγράφου εὐλογίας τῆς ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, οὐχὶ ἀδίκως.

§ 6. Ἄλλ' ὁ «Νέος Ποιμὴν» ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν ἵνα προσκαλέσῃ τὸν κ. M. ὅπως γνωρίσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ τὰ κατὰ τὴν νεωστὶ συσταθεῖσαν Μεγάλαν Δημοκρατίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας, περὶ ἧς οὐδεὶς ἡμῶν ἢ πάνυ ὀλίγοι καὶ ἐγνώρισαν ἐκ τῶν ἐφημερίδων. Ὁ κ. M. ἐν ἀγαστῇ προθυμίᾳ, ὡς γράφει ἡ Διεύθυνσις, καὶ ταχίστη ὑπηρεσίᾳ παρέδωκε μελέτην ὄλην ἐκ 40 σελίδων περὶ τῆς μεγάλης ταύτης Δημοκρατίας τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἐν ταύτῃ ἐξετάζει τὰ κατ' αὐτὴν, τὰ κατὰ τὸ πολέτευμα τὰ οικονομικὰ (ἐμπορικὰ καὶ συγκοινωνιακὰ) τὰ παιδευτικὰ, τὰ ἐπιστημονικὰ, τὰ κοινωνικὰ, τὰ ἀγροτικὰ, τὰ μεταλλευτικὰ καὶ τὰ ἐργατικὰ, τὰ περὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινῇ καὶ τῇ πολιτειακῇ κινήσει(1) καὶ τὰ θρησκευτικὰ. Ἡ Νέα Δημοκρατία ὑπὲρ τὰ 14 ἑκατομμ. Κατοίκων ἀριθμοῦσα ἐν 141000 τετρ. χιλίτων ἐπιφανείᾳ, ἦτοι ἰσάριθμον μὲν τῶν ἐν τῷ Β. τῆς Ρουμανίας ἐγκατεστημένων ἐν ὑπερδιπλασίᾳ ἐπιφανείᾳ, ἢ διπλάσιον ἀριθμὸν Κατοίκων τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐν ἴσῳ σχεδὸν ἐδάφει, περιέλαβεν ἐν ἑαυτῇ τὴν Βοημίαν, τὴν Μοραβίαν, τὴν Σλοβακίαν, μέλος τῆς Σιλεσίας καὶ τῆς ὑποκαρπαθίας Ρωσίας. Οἱ δι-οικοῦντες δὲ ἐξ ἰδίων κρίνοντες παλαιῶν παθημάτων ἐχορήγησαν πλῆρη ἐλευθερίαν (*pleinement*) δικαιωμάτων καὶ ἰσότητος. Ὁ κ. M. ρητῶς λέγει ἀναλύων τὰ τοῦ Συνταγματικοῦ αὐτῶν χάρτου «Οἱ Τσεχοσλοβάκοι δὲν ἐφθόνησαν τὴν

(1) π.χ. κατηγορήθη ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγάμια τῶν διδασκαλισσῶν. Ἐθελπίσθη ψήφος τῶν γυναικῶν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέγονται καὶ βουλευταί, ἀρκεῖ ὅμως ἵνα ἔχωσιν αὐταὶ τὸ 45 ἔτος συμπληρωμένον καὶ τὰπαιτούμενα διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα προσόντα.

θέσιν αὐτῶν οὐδ' ἐβάσκησαν τοὺς συνοίκους (μειονότητας) μέλλοντας ἵνα ζήσωσιν ὡς αὐτοί, ἡσυχοί, ἀνεπηρέαστοι» Ὁλοὶ οἱ ὑπήκοοι τῆς Δημοκρατίας ἀνευ διακρίσεως φυλῆς γλώσσης καὶ θρησκείας εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.

Τὸ περίεργον, λέγει ὁ κ. Μ. εἶναι ὅτι δίδονται εἰς τὰς μειονότητας μείζονα δικαιώματα ἐκείνων, ἅτινα διατάσσονται ἐν τῇ Συνθήκῃ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ καὶ ἵνα μᾶλλον σαφῶς εἴπωμεν, ἐὰν ἐν τινι κοινότητι εἴκοσιν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῶν ἐγκατοίκων ἄλλην γλῶσσαν τυχὸν λαλῶσιν ἢ γράφωσιν, αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι ἵνα δέχωνται τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἐν τῇ ὁμιλουμένῃ ὑπ' αὐτῶν γλῶσση καὶ ἀκόμη καὶ τὰς ἀποφάσεις δημοσιεύωσιν οὐ μόνον ἐν τῇ τσεχοσλοβακικῇ γλώσση ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γλώσση τῶν αἰτήσεων. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ σχολεῖα. Ὑπόδειγμα διὰ τοὺς ἐν Λωζάνῃ συζητούντας καὶ κοπιούμενους. Ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ κ. Μ. ἐπὶ τῇ βίβασει πολλῶν καὶ εἰδικῶν πηγῶν ἐν εἶδει δῆθεν προχείρου μελέτης γεγραμμένη μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας καὶ ἐπιγνώσεως τῶν ζητουμένων ἀναδημοσιευθεῖσα ἐν ὀλιγίστοις ἀνατύποις καὶ τοῖς ἄρμοδις τῆς Πράγας κύκλοις γνωσθεῖσα καὶ ἀναγνωσθεῖσα, καὶ δὴ καὶ ἐν ἐπιφυλλίδι ἐπισήμου ἐφημερίδος μετὰ τῶν προσόντων τοῦ γράφοντος ἀναλυθεῖσα προκάλεσε ζῶηρον τὸ διαφέρον τῶν διεπόντων τὴν Δημοκρατίαν. Οὕτω τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Δημοκρατίας ἐπεφόρτισε (a charge) τὸν ἐνταῦθα Ἀντιπρόσωπον αὐτῆς ἐξ. κ. Svetlik ἵνα δι' ἐπισήμου ἐγγράφου (25 Μαΐου 1922) κατ' ἐντολὴν ἐκφράσῃ τὰς θερμοῦς εὐχαριστίας αὐτοῦ (vifs remerciements) διὰ τὸ πολύτιμον τεῦχος (précieuse brochure) τὸ πρῶτον γραφὲν ἐν ἑλληνικῇ γλώσση καὶ τὸ ὁποῖον n'a pas manqué de provoquer un vif intérêt parmi la critique Tchécoslovaque... κλ.

§ 7. Τελευταῖον, ἵνα παραλέπωμεν ἄλλας μικροτέρας μελέτας οὐχὶ ἤττονος σπουδῆς ἀναφέρομεν τὴν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Συλλόγου τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων Θεολόγων περιληφθεῖσαν Πραγματείων, ἣτις φέρει τὸν τίτλον GERMANO-GRÆCA = Γερμανία-Ἑλλάς, ΚΠολις-Τυβίγγη. Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ διακαοῦς πόθου Μαρτίνου τοῦ Κρουαίου ὅπως ἡ ΚΠ καὶ Τυβίγγη συνδεθῶσιν ὁμοδοξίας καὶ ἀγάπης δεσφῆ καὶ Ἑλληνας καὶ Γερμανοὶ γνωριμότεροι ἀλλήλοις καταστῶσιν. Ἡ πραγματεία αὕτη ἀφιερωμένη τῇ Ἐπιφανεστάτῃ Ἀκαδημίᾳ τῆς Τυβίγγης καὶ τῷ κοσμήτορι τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς κ. Σμίθ, μεθ' οὗ ἰδιαίτατα συνδέεται ὁ συγγραφεὺς βαθυτάτην ἐνεποίησε τοῖς Γερμανοῖς ἐντύπωσιν. Ἀντιπαρερχόμεθα κρίσεις ἐπιστολιμαίας, ἐν αἷς ἠθικὴ εὐχαρίστησις διαπνέεται διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων κατὰ τῶν ΙΣΤ' αἰῶνα μετὰ τὸ Ἑλλήνων, οὓς ἐκπροσωπεῖ τὸ πατριαρχεῖον καὶ ὁ τῶν περὶ αὐτὸ λογάδων ἀνδρῶν, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, ἔσμός, καὶ Γερμανῶν, οὓς ἐκπροσωποῦσι τὰ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Τυβίγγης μέλη.

Ἡ πραγματεία αὕτη, ἢ καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα περιέχουσα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τὴν μεταξὺ τοῦ Ζυγομαλά καὶ τοῦ Μαρτίνου Κρουαίου, τῶν κυρίων ἀντιπροσώπων, ἐκρίθη «ὡς ἰδιαζόντως ἐνδιαφέρουσα καὶ πολύτιμος» (besonders interessante und wertvolle Schrift) ὑπὸ τῶν μὲν, ὡς διακρινόμενη ἐπὶ πολυμαθείᾳ, ἣν βλέπει τις μόλις τὸ βιβλίον ἀνὰ χεῖρας λάβῃ... (... sieht man der Arbeit von Weiten an) ὑπ' ἄλλων. Ἡ ἐπίσημος ἐφημερὶς τῆς Βυρτεμβέργης ὁ «Σουηβικὸς Μηνύτωρ» ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει αὐτῆς τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον Schwäbische Kronik τοῦ Σαββάτου (28 Ὀκτ. ἐ. ἔτ.) ἑκατοντάστιχον ἀφιεροῖ τῆς πραγματείας ἀνάλυσιν, ἣν ὑπό-

γράφει ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γυβίνγγης καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ὁ τῆς μεγαλειτέρας Ἑλλ. Γραμματολογίας καὶ τοῦ πολυτόμου συγγραμματος τοῦ Ἀττικισμοῦ συγγραφεὺς κ. Γουλιέλμος Σμιθ. Ὁ κ. Σμιθ θεωρεῖ οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἐπιστήμην ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γερμανικὴν πατρίδα ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου τούτου ἀνακουφιστικὴν καὶ δι' εὐεργετικὴν (*wohlthätig*) ὄψ' ὄσον πνεῦμα γράφεται, ὀνομάζει δ' ἐν ἄλλοις τὸν συγγραφέα, «ἐνα ἔξοχον γνώστην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας = ein hervorragender Kenner d. griechischen Kirchensgeschichte». Ὅπερ δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ διακαὴς εὐχὴ τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος ὅπως τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μυστακίδου χρησιμεύσῃ ἀφορμὴ ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀνατολῇ Ἑλληνας ὁλοκῶς βοηθήσωμεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀπομνημονευμάτων (*Diaria*) τοῦ Κρουσίου ἐκαίνων, ἅτινα δὲν ἐγένοντο ἔτι γνωστὰ ἐκ τῶν τύποις ἐκδεδομένων βιβλίων τοῦ Κρουσίου τῆς Τουρκοκρατικῆς καὶ ἄλλων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ τὴν χρησιμότητα ὑπέδειξεν ἄλλως ὁ κ. Μ. πρότερον πρὸ ὀκταετίας δι' ἰδίᾳς αὐτοῦ ἀναλυτικῆς αἰτήσεως εἰς τὴν Ἀ. καὶ Ἰ. Σύνοδον, καὶ πέρυσιν (1921) ὁ *Goes* ἐν τῷ Προσαρτήματι τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος τῆς Βυρτεμβέργης σ. 362 κ. ἐ.). Ἡ ἐργασία δὲ αὕτη χάρις εἰς τὸν κ. Σμιθ, διὰ καταλλήλων φοιτητῶν τοῦ φιλολογικοῦ σεμιναρίου παρεσκευάσθη καὶ εἶναι σχεδὸν ἐτοιμὴ πρὸς τύπωσιν, ἂν χρήματα παρῇ.

Ἄς προσθέσωμεν ὅτι καὶ ὁ κ. *Croni* διὰ τὰ *Germano-Grieco* ταῦτα γράφων (20 Ὀκτ.) τῷ κ. Μ. λέγει πρὸς ἄλλους κατὰ πιστὴν μετάφρασιν καὶ τάδε: «φέρετε πάντοτε εἰς φῶς νέα καὶ πολύτιμα ἔγγραφα διὰ τὴν ἱστορίαν, ἣν ἐπίστασθε τό-

Γ'.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἡ τῆς μεγάλης ρωσικῆς αὐτοκρατορίας διάλυσις, ὡς ἐγέννησεν Οὐκραϊνῶν, Πολωνίαν, Λιθουανίαν, Ἐσθονίαν, Λεττονίαν, Φινλανδίαν καὶ τὸ Δάνδικον, ἐλεύθερον λιμένα ἐν τῇ Εὐρώπῃ, οὕτω ἀνέδειξε ἐν τῇ Καυκασίᾳ χώρα πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Κασπίαν, πρὸς ἄλλαις Δημοκρατίαις καὶ τὴν Γεωργίαν.

Ἡ Γεωργία (Γκιουρτζεστάν, Ἰβηρία) οὔτε ὑπὸ τοπογραφικῆν οὔτε ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν εἶναι ρωσική. Ἀποφεύγουσα τὴν τουρκικὴν διοίκησιν ἀπὸ τοῦ 1783 ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ρωσικὴν προστασίαν, ἀλλ' ἡ προστασία μετετρέπη προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς προσάρτησιν. Προσηρτήθη ἀλλὰ τέλος δὲν ἐξερρώσισθη. Ἡ Γεωργία ἔχει γλῶσσαν, θρησκείαν καὶ πολιτισμὸν ἴδιον· ἀλλ' ἀφῶμεν ταῦτα.

Ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ Γεωργιανὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ αὐτοπροαγωγή αὐτῆς εἰς πατριαρχεῖον ἔχομεν σπουδαίαν μελέτην τοῦ κ. Καραπατάκη ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀλλὰ καὶ ἐφέτος ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι» τὴν τοῦ κ. Ἰωάννου Κάλφογλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἰβηρικῆς Ἐκκλησίας». Ὁ κ. Κάλφογλου διατρίψας ἐν Βατοῦμ καὶ ἐν Καυκασίᾳ ἐνησχολήθη καὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ αὐτόθι πράγματα καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, μεταξὺ ἄλλων ἐμελέτησε καὶ τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ ἐν εὐλικρινεῖ μετριοφροσύνῃ ἐν τῇ ὑπὸ τὸν ἄνωτίτλον Διατριβῇ φαιερῶς καθιστᾷ. Ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ρωσικὰς πηγὰς ἐξιστορεῖ τὴν ἀπὸ ΚΠόλεως εἰς τὴν Γεωργίαν ἀποστολὴν ἱεραποστόλων πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὰ τῆς φροντίδος διὰ τὸν

σον καλῶς, τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὴν Δύσιν σχέσεων αὐτοῦ» καὶ ἰδιαίτατα συγκαίρει αὐτῶ...

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» καὶ τοῦ «Νέου Ποιμένος» ἰδιαζόντως χαίρει διὰ ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐπιτάκτων αὐτῆς συναγαγίων τοιούτους ἐγκαταριθμει ἄνδρας.

§ 8. Ἐν τέλει δὲ ταύτης τῆς περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐλλ. λογμ. κ. Μ. προθύμου καὶ τιμίου συνεργάτου ἡμῶν, στενῆς ἐπισκοπήσεως, ἐπισκοπήσεως, ἣτις ἐπαναλαμβάνομεν πρώτην φρονὴν δι' αὐτὸν γίνεται ἵνα γνωσθῇ ἐνταῦθα ἢ ἐν τοῖς γράμμασι πολυμερῆς τοῦ ἀνδρὸς παρρησία καὶ φιλία, δι' ἣν καὶ κατεδιώχθη, διότι μακρὰν ἐπιδείξεων καὶ κολακειῶν ἔζη, καὶ ζῆ, ἄς προσθέσωμεν, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ Ἄνωτάτη Κεντρικὴ Διεύθυνσις τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου (τοῦ *Imperii Germanici*) τῆς Γ' Αὐτοκρατορίας ἐν Βερολίῳ κατὰ τὴν ὠρισμένην ἐτησίαν συνέλευσιν τῶν ἐταίρων, ἣτις συγκροτεῖται πάντοτε τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου, γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ Βίγκελμαν, ἐξελέξατο τὸν κ. Μυστακίδην καὶ μέλος ἀντεπιστέλλον (*socium ab epistolis*), προεδρεύοντος τοῦ κρατίστου παρὰ τοῖς Γερμανοῖς φιλόλογου, τοῦ κ. v. *Wilamowitz*. Ὁ ἐπιφανέστατος οὗτος καὶ μοναδικὸς διὰ τὰς γνώσεις αὐτοῦ καὶ δημοσιεύσεις ἀνὴρ *Jussu Rectorum Institutii* υπέγραψε καὶ τὸ ἀποσταλὲν ἐπὶ τούτῳ τιμητικὸν δίπλωμα σὺν τῷ γεν. γραμματεῖ κ. v. *Dragendorff*. Τοιοῦτον ἄνδρα καταλέγει ἐν τοῖς διδασκάλοις αὐτῆς ἡ πατριαρχικὴ Μ. τοῦ Γ'. Σχολή.

χριστιανισμὸν τῆς Γεωργίας, τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως, ἣτις καὶ ἐπίσκοπον ἀπέστειλε πρὸς διοίκησιν αὐτῆς καὶ διακονίαν, τὸν Ἰωάννην Ἕλληνα τὴν καταγωγὴν (326).

Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας ἢ Ἰβηρίας, ὅπερ εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ τὰς περιπετείας τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς οὐχὶ δὲ πατριαρχείου ἐξιστορεῖ ὁ κ. Κάλφογλου παρατιθεὶς τὰς πηγὰς. Ἐπίσης καὶ τὰ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ΚΠόλεως, εἶτα ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, πάλιν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς ΚΠόλεως διὰ τοῦ 28 άρθρου τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκ. Συνόδου. Εἶτα πῶς διωρίσθη ἐν τῇ Ἰβηρικῇ Ἐκκλησίᾳ Καθολικὸς ἔχων περὶ αὐτὸν καὶ δωδεκάδα ἐπισκόπων, ὧν ὅμως ἡ πνευματικὴ δικαιοδοσία δὲν ἤμιτετο τῆς ἐπὶ τῶν παραλίων περιφερείας, διότι ἡ Ἀρχαζία καὶ ἡ Λαζική ὑπὸ ἰδίου ἀρχιεπισκόπου Φάσιδος (Πότι) καὶ Σεβαστοπόλεως (Σοχοῦμ) ἐτέλουν ὑπὸ τὸν ΚΠόλεως. Ὁ κ. Κάλφογλου καταλέγει καὶ τὴν σειρὰν τῶν Καθολικῶν ἐγγάμων τε καὶ μὴ, ἀναίρει ἀνακριβείας γεωργιανῶν ἱστορικῶν, καθ' οὓς ἡ Ἰβηρικὴ Ἐκκλησία ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς ἑκτης Οἰκ. Συνόδου ὁμότιμος ταῖς λοιποῖς ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις, ἐκτίθησι τὰς ἐκ τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν συνεπείας ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Διοικήσει, περὶ τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Ἰβηρίας καὶ δεικνύει ὅτι οἱ πατριάρχαι οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τοὺς Καθολικοὺς τῆς Ἰβηρίας ὡς πατριάρχας, ἀλλὰ προσφωνοῦσιν ἀρχιεπισκόπους. Ταῦτα ὁ κ. Κάλφογλου χρησιμώτατα καὶ κάλλιστα.

Τί γίνεται δὲ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος; Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1917 οἱ γεωργιανοὶ κληρικοὶ ἐν Συνόδῳ ἐκήρυξαν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλ.: τῆς Ἰβηρίας. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῆς Ρωσίας ἀνεγνώρισε τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὡς ἀνεγνώρισε καὶ τὸν ὑπὸ

τῆς Γεωργιανῆς Συνόδου ἐκλεγέντα ἀρχιεπίσκοπον. Οὕτως ἔχομεν σήμερον αὐτοκέφαλον ἀρχιεπίσκοπὸν Ἰβηρίας ὡς ἔχομεν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ἀπλούστατα οὐχὶ ὅμως πατριάρχην, εἰ καὶ ὁ τίτλος δὲν ἀφαιρεῖ τι τῶν κανονικῶν δικαίων αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Καθ' ἣ δὲ ἐσημείωσεν ἡμῖν ὁ ἔλλ: κ. Β. Α. Μυστακίδης πάνυ προφρόνως ἐρωτηθεὶς σπουδαιότητα ὕλην περὶ Γεωργίας εὐρίσκει ὁ βουλούμενος ἐν τῇ εἰς 4ον ἐκδόσει τῆς Ἱστορίας ὑπὸ *Brussel* (Πετρούπολι, 1849-1858), μετὰ Προσθικῶν καὶ Διασαφύσεων. Τὸ δὲ πλέον ὅτι καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχεσι τῶν τόμων IX καὶ X (1841 καὶ 1842) δημοσιεύεται *Corespondance en grec des rois Géorgiens avec la Russie pendant le XVII siecle...* Ὅλα ταῦτα σημειοῦται ὁ κ. Μ. εὐρίσκονται ἐν τῇ πολυτιμοτάτῳ σπουδαιοτάτῳ *Bulletine Scientifique de l'Academie Imp' des Sciences de St P.* (4ον δίστηλον) ὅπερ ἀμφιβάλλομεν ἐάν που ἐν ΚΠόλει εῦρηται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 698)

Στίχ. 42. Ἐκεῖ. «Καὶ γὰρ ἐμέμνητο τῶν ρημάτων ὧν ἔλεγεν (Ἰω. ὁ Βαπτ.) ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ καλῶν αὐτόν.. καὶ μετὰ τούτων τὴν ἀπὸ τῶν θαυμάτων ἀπόδειξιν», Χρυσ.

Ἀναγγελία τοῦ Ἰησοῦ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου. Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Ἰησοῦς ἐγκαταλείπει τὴν Περαιάν μεταβαίνων εἰς τὴν ἐν Ἰουδαίᾳ Βηθανίαν, πρὸς τὸν Λάζαρον τεθνηκότα ἡδη. (Στίχ. 1-16).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, διατρανοῦσα τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ καὶ παρέχοντος τὴν ζωὴν. (Στίχ. 1-44). (Πρβλ. στίχ. 25 ἐγὼ εἶμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Πρβλ. ἐπίσης Ε' 26. καὶ Γ' 36. ΣΤ' 40, 54. Η' 51).

Στίχ. 1. Τὸ ἐν λεπτομερείᾳ περαιτέρω ἐκτιθέμενον ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ μέγα καὶ καθ' αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ (πρβλ. στίχ. 46 κ. ἑ.) γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου συμπέπει πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν Περαιᾷ ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἰησοῦ. (Πρβλ. Γ' 42). Τὸ πρόσωπον τοῦ Λαζάρου, ὡς ἀγνωστον(1) εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, εἰσάγεται ἀορίστως, προσδιορίζεται δὲ κατόπιν διὰ τῆς μνησίας τῆς κόμης, ἀφ' ἧς κατήγετο, καὶ ἐν ἧ (ὡς δὴλον ἐκ τῶν κατωτέρω) κατὰ τὴν μνημονευομένην ἐνταῦθα ἀσθένειαν αὐτοῦ διέμενον. Ἡ ρηθεῖσα κόμη διάφορος τῆς ἐν Περαιᾷ ὁμονύμου αὐτῇ (Α' 28) ἔκειτο ἀνατολικῶς τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, εἰς ἀπόστασιν 3/4 τῆς ὥρας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων (στίχ. 18), ὅπερ (ἡ μεγάλη

(1) Πρὸς τὸ ἐν τῇ (παρὰ τῇ Λουκῇ 127. 19 καὶ ἑ.) παραβολικῇ διηγήσει τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου εἰσαγόμενον, εἰκονικὸν πιθανώτατα, πρόσωπον τοῦ πτωχοτάτου καὶ τελείως ἐγκαταλειμμένου Λαζάρου οὐδέν, ὡς εἰκόσ, κοινὸν ἰθύναιτο νὰ ἔχρ ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος εὐπορῶν Ἰουδαῖος Λάζαρος.

δηλ. πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα προσέγγις αὐτῆς) διὰ τὰ κατ' ἀκολουθίαν ἐκτυλιχθέντα γεγονότα (πρβλ. στίχ. 45 κ. ε.) ἀπετέλει τὸν σπουδαιότερον ἴσως λόγον τῆς μνείας αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς διηγήσεως λέξεων. (1) Ἡ κόμη αὐτῆ προσδιορίζεται κατόπιν διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἀκριβέστερον διὰ τῶν (ἐκ τῆς παρὰ τῷ Λουκᾷ Γ' 38-42, γνωστῆς αὐτοῖς πάντως διηγήσεως) περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν Μαρίας καὶ Μάρθας, καταγομένων ἐπίσης ἐξ αὐτῆς, (2) Ἡ μνεία τῆς Μαρίας πρώτης, καίπερ φαίνεται νεωτέρας. (Πρβλ. στίχ. 5. 19. κ. ε.), ὡς λόγον πιθανώτατα ἔχει τὴν ἀμέσως κατωτέρω μνημονευομένην, ἀλειψιν μύρω τοῦ Ἰησοῦ, καταστήσασαν αὐτὴν γνωστοτέραν τοῖς χριστιανοῖς.

Στίχ. 2. Μνημονεύσας τῶν δύο γνωστῶν πῶς τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ γυναικῶν, ὅπως οὕτω προσδιορίσῃ ἀκριβέστερον τὴν κόμην, ἐν ἧ ἠσθένει ὁ Λάζαρος πρὸς ἔτι ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς ἐν λόγῳ κόμης, ἅμα δὲ καὶ πρὸς ὄρισμὸν τοῦ προσώπου τοῦ Λαζάρου, παρεμβάλλει ὁ ἱ. Εὐαγγ. τὴν μνείαν τῆς ἐκ μέρους τῆς ἑτέρας τῶν ἀδελφῶν (τῆς Μαρίας) ἀξιωματικῶς ἐκείνης ἐνδεξέως εὐλαβείας πρὸς τὸν Ἰησοῦν, πάντων ἴσως γνωστῆς τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ ἱ. Εὐαγγ., παρατιθεμένης δ' ὅτι αὐτοῦ ἐν τῇ κατωτέρω διηγήσει (Ἰβ' 1 κ. ε.). Ὁ Χρυσ. ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Μαρίας σημειοῦται «Ἀναγκαῖον μαθεῖν, ὅτι οὐχ αὐτὴ ἐστὶν ἡ πόρνη, ἢ ἐν τῷ Ματθαίῳ (ΙΣΤ'. 6. κ. ε.), οὐδὲ ἢ ἐν τῷ Λουκᾷ (Ζ' κ. ε.)». Πρβλ. καὶ Θεοφ.

Στίχ. 3. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ (διὰ τοῦ 2 στίχ.) διακοπεῖσα διήγησις. Ἡ γνωστὴ ταῖς δύο ἀδελφαῖς εὐνοῦς καὶ φιλία διάθεσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Λάζαρον πείθει αὐτάς, — διατελούσας προδήλως ἐν γνώσει τοῦ τόπου τῆς διατριβῆς τοῦ Ἰησοῦ — ὅπως ἀποταθῶσιν αὐτῷ ἀνακοινούμεναι τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τρόπον τινὰ καλοῦσαι αὐτόν, ὅπως σπύση πρὸς ἀνακούφισιν καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ὅτι αὐτῆς «Ἐὶς οὐκ ἐπιπλάσασθαι ἐβούλοντο τὸν Χριστόν; Χρυσ. «Ἐμφάνει δὲ τινα καὶ πίστιν τοῦτο τὸ ῥῆμα τῶν γυναικῶν.» Θεοφ.

Στίχ. 4. Εἰς ἀπάντησιν, πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τῶν δύο ἀδελ-

(1) «Οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν εἶπε πόθεν ἦν ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ διὰ τινα αἰτίαν, ἢν μετὰ ταῦτα ἔρει». (Χρυσ.)

(2) «Οὕτω ἴσαν θαυμασταὶ αἱ ἀδελφαὶ καὶ γνώριμοι» Θεοφ.

φῶν ἀποτεινόμενος (ἀκούοντων, ὡς εἰκόσ, τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλων πικρόντων), ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ ρητῶς καὶ σαφῶς, ὅτι ἡ ἀναγγελλομένη αὐτῷ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου (ἢ τὰς ἀδελφὰς τοσοῦτον ἀνησυχήσασα, ὥστε νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸν Διδάσκαλον) δὲν ἦτο κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ προωρισμένη, ὅπως ἀκολήξῃ εἰς θάνατον, ἀλλ' ὅπως δι' αὐτῆς (διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκδηλουμένης θείας δυνάμεως) ἀναλάμψῃ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀκριβέστερον, ἵνα δοξασθῇ δι' αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός, ἐν αὐτῷ δὲ καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Θεός, ὁ ἐν τῷ Υἱῷ ὢν καὶ ἐνεργῶν (Γ' 38. Θ' 3.). **Οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον.** Ὁ ἀπεσταλμένος καὶ οἱ ἄλλοι ἀκούοντες, ὡς καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ (ἢν κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἀπεσταλμένου ἔζη ἔτι ὁ Λάζαρος) ἐξέλαβον πιθανῶς τὰς λέξεις ταύτας τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ποραμυθητικὴν διαβεβαίωσιν αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἀπεσοβέτο ὁ θάνατος τοῦ Λαζάρου, καὶ θὰ ἀνελάμβανεν οὗτος ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ (1). Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπέβλεπε προδήλως, ὅπως ἐκφράσῃ δι' αὐτῶν πλέον τι τοῦ προχείρως προσπίπτοντος. Ἐν τῇ θείᾳ προγνώσει αὐτοῦ διέγνω πάντα τὰ ἀμέσως κατόπιν συμβησόμενα (τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου), ὃν τρόπον καὶ τὸν ἐν αὐταῖς λανθάνοντα σκοπὸν τῆς θείας προθέσεως (2) (ὅπως διὰ τῆς ἀνοστήσεως, οὐχὶ δι' ἀπλῆς ἰάσεως ἀναδειχθῇ ἔτι μᾶλλον ἢ θεία δύναμις), καὶ ταῦτα ἐξαγγέλλει πρὸ τῶν ἀκουστικῶν αὐτοῦ ἀσφαλῶς καὶ μετὰ πεποιθήσεως. **Ἦπερ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.** Ἀρχαῖοι τινὲς 2) καὶ νεώ-

(1) Ἐξηγῆται τινες ὑποθέτουσιν, ὅτι ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Ἰησοῦ, εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ Λαζάρου δὲν θὰ ἀπέληγεν εἰς θάνατον, διαδοξαζομένη ταῖς ἀδελφαῖς, ἐπισυμβάντως.

Ἄξιοσημείωτος ἡ ἐπ' ἐπισημειωμένην ἀκριβῶς πνεῦμα γινόμενη ἐργασία τῶν λόγων τοῦ Ἰη. (αὐτῆ ἡ ἀσθένεια κλπ.) ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. Τίμα μεταωρίσας ὄλων τῆς μινιαῖς, καὶ οἰκνῶσι τὴν παραμυθίαν αὐτοῦ διδοῦς, ἦδη (ἢ εὐθὺς κατόπιν ἐπισημειώνοντος) τοῦ θανάτου Λαζάρου, θὰ ἐκρησίσσειεν ὡς δοκιμασίαν καὶ ἐνίσχυσιν ἕνα τῆς ἐπ' αὐτόν καὶ τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν αὐτοῦ πίστεως αὐτῶν. Ἰβ' 6 καὶ πρβλ. στίχ. 40.

(2) Κατὰ τὸν Χρυσ. τὸ ἵνα ἐνταῦθα οὐκ αἰτιολογίας [τελικῶν δουλ.], ἀλλ' ἐκδόσεως ἔσται. Ἰω. καὶ Θεοφ. καὶ Ζηγ.

(3) «Τινὲς δὲ (σημειοῦται ὁ Ζηγαρί.) δόξαν τὸν σταυρὸν νοοῦντας ἐργνηεύουσιν, ὅτι ἰπὲρ τῆς σταυρώσεως τοῦ Θεοῦ σταυρωθῆ ὁ Υἱὸς τοῦ Θε-

τεροι ἐξηγηται ὑπὸ τὰς λέξεις τοῦ Ἰησοῦ περὶ δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ ἐμβλέσκουσι τὴν περαιτέρω κυρίως δόξαν, τὴν ἀπὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. ΠΒ' 23. ΠΓ' 32. ΙΖ' 1. 5. ἅτε τοῦ θαύματος τῆς ἀνοσιώσεως τοῦ Λαζάρου ἐξάφαντος ἀδυσωπήτως τὴν κατ' Αὐτοῦ μῆνιν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων (πρβλ. στίχ. 47 κ. ε').

Στίχ. 5. Εἰς τὴν ἀποβλέπει, παραμβάλλον τὴν κυριότητα ταύτην ὁ ἱ. Εὐαγγ. δὲν εἶνε πολὺ φανερόν. Ὑποτίθεται συνήθως, ὅτι δι' αὐτῆς παρασκευάζει οὗτος τὴν περαιτέρω διήγησιν, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἀπειται αὐτῆς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀγούσης, ἢ κατ' ἄλλους, ὅτι ἀφορᾷ, ὅπως καταστήσῃ δηλον, ὅτι ἡ φαινόμενη ἀδιαιρορία τοῦ Ἰησοῦ, μαθόντος τὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, δὲν ὠφείλετο εἰς τὴν ἔλλειψιν συμπαιδείας πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, Κατ' ἄλλην γνώμην ὁ στίχος οὗτος διωσαφηνίζει τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ἐν ἣ διατελῶν ὁ Ἰησοῦς ἐξήνεγκε τὰ τοῦ 3 στίχου, ἢ τὸν λόγον ὅς ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως ἐπειθεν Αὐτόν, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐξεδήλου ἐν τῷ Λαζάρῳ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ. Ἡ ἀγάπη ε. ε. τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὰς ἀδελφὰς καὶ τὸν Λάζαρον, ἀπορρέουσα ἀπὸ τῶν ἠθικῶν προσόντων αὐτῶν καὶ τῆς ἐπ' Αὐτὸν ἐμπιστοσύνης, ἐπειθε (κατὰ τὴν γνώμην ταύτην) τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν αἰσθητάματα τῆς πασχούσης νῦν ταύτης οἰκογενείας θὰ ἐξεδήλου τὴν δύναμιν Αὐτοῦ.

Ἠγόσα. Ἡ μετοξὺ τοῦ φιλεῖν (στίχ. 3) καὶ ἀγαπᾶν διάκρισις, καθ' ἣν τὸ πρῶτον δηλοῖ τὴν μετοξὺ συγγενῶν καὶ φίλων, τὴν ὑμέμφυτον, τὴν φυσικὴν, ἐνίοτε δὲ καὶ αἰσθητικὴν ἀγάπην, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς βουλήσεως κανονιζομένην, τὴν εὐρύτεραν καὶ ὑψηλοτέραν ἀγάπην, δὲν φαίνεται τηρουμένη ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ, ἀδιαφύκτως χρωμένου τοῦ μὲν ἀντὶ τοῦ δὲ. (Πρβλ. ἰδίῃ Γ'. 35, καὶ Ε' 20).

Στίχ. 6. Ἀναλαμβάνων (οὖν) τὴν διὰ τῆς παραμβληθείσης (περὶ τῶν πρὸς τὰς ἀδελφὰς καὶ τὸν Λάζαρον αἰσθημάτων τοῦ Ἰησοῦ, στ. 4) παρατηρήσεως διακοπείσαν συνέχσιαν, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ (στίχ. 4) ἀκούσας (ὡς οὖν ἤκουσαν) ἐπίστησιν ὁ Εὐαγγελιστὴς τὴν

οὐ δι' αὐτῆς. Ἰμελλον γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου μαθόντες, τῇ ὑπερβολῇ τοῦ τοιοῦτου θαύματος ἐξαιθεῖναι πρὸς ἀκάθεκτον μαγίαν, καὶ διαναδύσθαι σπουδαίως εἰς τὸ ἀποκτεῖναι αὐτόν».

προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν διὰ τοῦ ρ. τούτου ἐκφραζομένην ἐννοίαν, εἰς τὸ ὅτι δηλ. ἤκουσεν, ἐληροφορήθη ὁ Ἰησοῦς τὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, καθότι πρόκειται τὰ μνημονεύση γεγονότος, ὅπερ δὲν αὐνεπιβιάζετο πρὸς τὴν ληρωθείσαν ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πληροφορίαν, καὶ πρὸς τὴν δηλωθείσαν πρὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀγάπην Αὐτοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε, ὅτι δὲν ἔσπευσεν ἀμέσως ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἔκειτο ἀσθενᾶν ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ ἐξηκολούθησε παραμένων ἐν τῷ ἦν τόπῳ ἐπὶ δύο ἕτι ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἔλαθε τὴν εἰδήσιν περὶ τῆς σοβαρᾶς ἀσθενείας τοῦ φίλου Αὐτοῦ. Τίνος λόγου ἕνεκα ἔκρινε καλὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅπως χρονοτριβήσῃ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας δὲν ἐξηγείται ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς. Κατὰ τὸν Χρυσ. τὸν Θεοφ. τὸν Ζιγ. καὶ τῶν νεωτέρων τινὰς «Ἰνα [ἐν τῷ μεταξύ] ἀπολευσῆ [ὁ Λάζαρος] καὶ ταφῇ, ἵνα μηδεὶς ἔχη λέγειν, ὅτι οὐκ αὐτελετήσαντα αὐτὸν ἀνέστησε». Χρυσ. Κατ' ἄλλην γνώμην, ὅτι οὐκ ἔχει ἡ ὥρα Αὐτοῦ, ἢ ὅτι ἦτο σοβαρῶς ἐπὶ τόπου ἀπηχολημένος. Δῆλον ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι πρὸς τῷ καθορῶς ἀνθρωπίνῳ ἐλατηρίῳ (τῇ πρὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀγάπῃ) ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ ἐν παντὶ ἔργῳ Αὐτοῦ, νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς εὐρύτερον καὶ ὑψηλότερον σκοπόν, συναφῇ πρὸς τὴν ὑψηλὴν Αὐτοῦ ἀποστολήν, κατ' ἐξοχὴν κανονίζουσαν τὰς ἐπὶ μέρους πράξεις Αὐτοῦ.

Στίχ. 7. Παρελθουσῶν τῶν δύο ἡ εἰρῶν, τοῦ χρόνου, ὃν ἐνόμισεν ἀναγκαῖον, ὅπως παρέλθῃ, ὁ Ἰησοῦς ἀπειται τῆς εἰς Βηθανίαν κειμένην ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἀγούσης, ἐφ' ἣ καὶ καλεῖ τοὺς Ἀποστόλους, ὅπως ἀκολουθήσωσιν Αὐτῷ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μείνα τῆς Ἰουδαίας, ἀντὶ τῆς Βηθανίας, πρὸς ἣν διηυθύνετο (Πρβλ. στίχ. 11. 18) ἀπέβλεπεν, ὅπως καταστήσῃ δηλον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅτι ἐν πλήρει γνώσει καὶ συναισθήσει ἐπανήρχετο εἰς τὸ κέντρον τῶν ἀπειλήτων πολεμίων Αὐτοῦ.

Στίχ. 8. Οἱ Ἀπόστολοι θεωροῦνται (!) δικαίως καὶ οἷον εἰς νιστάμενοι καὶ ἐπιχειροῦντες νὰ ἀποτρέψωσι τὸν Διδάσκαλον ἀπὸ τοῦ κινδυνώδους ἐπιχειρήματος, ἀναμνησκουσιν Αὐτῷ τὴν ἐναγχος (Γ' 31)

(1) «Ἰδεδοίκεσαν μὲν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ δὲ πλέον ὑπὲρ ἑαυτῶν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἴσον ἀπηροσιζόμενοι». Χρυσ.

γενομένην ἐκεῖ ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς ζωῆς Αὐτοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι ἢ δὲν ἐνόησαν, ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς Βηθανίαν ὁ Ἰησοῦς, ὑπολαβόντες ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου (περὶ οὗ ἄλλως τε κοί εἶχεν εἶπει ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ οὐκ ἦν πρὸς θάνατον), δι' οὗς ἐγίνωσκε λόγους, θὰ μετέβαινεν εἰς Ἰουδαίαν, καὶ δὴ κυρίως βεβαίως εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ ἠπειλήθη τελευταίως ἡ ζωὴ Αὐτοῦ, ἢ ἐνόησαν, ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς Βηθανίαν, ἣτις ἔκειτο ἐγγύτατα τῶν Ἱεροσολύμων. Νῦν ἐξήτουν. Ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόπειρα τοῦ λουθασιμοῦ διὰ τὸ βραχὺ τοῦ παρελθόντος χρόνου ἐπὶ τὸ ζωηρότερον παριστάται ὡς παρατεινομένη μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὠμίλουν οἱ Ἀπόστολοι.

Στίχ. 9. 10. Πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐπισείσαντας Αὐτῷ τὸν ἐκ τῆς εἰς Ἰουδαίαν ἐπανόδου ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ διὰ παραβολικοῦ λόγου, ἐμφαίνοντος ὅτι οὐπω εἶχεν ἐπισητῆ ἢ ὥρα Αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς πω ἄρα κίνδυνος, οἷον ἐφοβοῦντο οἱ μαθηταί, ἠπηλείτο. ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, ὅτι διαρκοῦντος τοῦ τρισημέτου ἐκάστῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρονικοῦ τῆς ζωῆς διαστήματος (ὅπερ κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκδοχὰς δηλοῦσιν αἱ 12 τῆς ἡμέρας ὥραι) ὀφείλει ἕκαστος νὰ ἐπιτελῇ ἀνεκδύτως τὸ ἴδιον καθήκον, ἀψηφῶν καὶ τὸν τυχὸν κίνδυνον, καὶ τὸν θάνατον αὐτόν. Ὑπάρχουσι καὶ οἱ συνδυάζοντες τὰς δύο ἐκδοχὰς, ὅτε ὁ Ἰησοῦς λέγει τὸ συναμφορότερον, καὶ ὅτι οὐπω ἴκει ἡ ὥρα Αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὀφείλει τὸν κεκληρωμένον Αὐτῷ χρόνον τῆς ζωῆς ἐπὶ γῆς νὰ ἐπωφεληται πρὸς τὸ ἴδιον ἔργον ἀνελλιπῶς (πρβλ. Θ' 4). Τῶν ἀρχαίων(1) καὶ νεωτέρων ἐρμηνευτῶν τινες ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ παραβολικῇ ταύτῃ εἰκῶνι τοῦ Ἰη. ἠθικὴν ἐννοιαν, ἐξηγοῦμενοι αὐτὴν ὡς ἀναφερομένην εἰς τοὺς Ἀποστόλους κυρίως, καὶ δηλοῦσαν, ὅτι ἐν τῷ φῶτι τῆς ἀληθείας, τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς (Πρβλ. Α' Ἰω. Β' 9. 11), τοῦ καθήκοντος, βαδίζων τις δὲν προσκόπτει. Τὰνάπαλιν δὲ ἐν τῷ σκότει τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀμαρτίας. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην φαίνεται ὑπο-

(1) «Ὁ μηδὲν ἐαυτῷ δυναθεῖας πονηρὸν, οὐδὲν πεῖσεται δεινόν». Χρυσ. Λεπτομερέστερον ὁ Ζιγ. «Ἐάν τις περιπατῆ ἐν τῷ φῶτι τῆς ἀρετῆς, οὐ προσκόπτει εἰς κίνδυνον, ὅτι τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς βλέπει καὶ ὀδηγεῖται κτλ.»

στηρίζουσα ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ χρήσις τῆς φράσεως «τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ», δηλοῦσης τρόπον τινα τὸ ἐσωτερικὸν φῶς, τὸ φῶς τῆς ψυχῆς. τὸ νοερόν, ἀντιτιθέμενον πρὸς τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ὑλικὸν φῶς, τὸ προσπίπτον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ τὴν γνώμην ταύτην μὴ ἀπεδεχόμενοι τὸ ἐν αὐτῷ τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ) ἐξηγοῦνται ἐν τῇ συνήθει σῆμ., ἐν τῇ σῆμ. δηλ. ὅτι δὲν βλέπει, ἅτε μὴ ὑπάρχοντος ἐξωτερικῶς φωτός, ὅπως προσληφθῆ τρόπον τινὰ ἔνδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ καταστήσῃ δυνατόν τὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὰ πέριξ. Πιθανώτερον πάντων φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ παραβολικῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ ὑπάρχει ὑπαινιγμὸς, σχετικὸς πρὸς Ἐαυτὸν ὑπὸ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐτέρας τῶν δύο πρώτων ἐκδοχῶν, καὶ δὴ μᾶλλον τῆς πρώτης. ἄλ' ὅτι λανθάνει, ἐν τῷ περαιτέρῳ ἰδίᾳ λόγῳ Αὐτοῦ (στίχ. 10), καὶ διδασκτικὸς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους χαρακτήρ, οἷον ἐν ἄλλοις ὁ ὑπὸ Ἰω. τοῦ Χρυσ. Θεοφ. καὶ ὑπὸ τοῦ Ζιγ. ὑποδεικνύμενος. Σημειωτέον, ὅτι ἕκαστος τούτων ἐπάγεται καὶ δευτέραν ἐρμηνείαν, καθ' ἣν ὑπὸ τὸ φῶς νοεῖται ὁ Ἰησοῦς αὐτός. (Πρβλ. Η' 8). Κατὰ δὲ τὸν Θεοφ. Ἄλλοι ἡμέραν νοοῦσι τὸν πρὸ τοῦ πάθους καιρὸν, νύκτα δὲ τὸν τοῦ πάθους. Ἐκτοτε θλίψεις καὶ ὀδύνας, καὶ πολλὰ προσκόμματα ἔτι.

Στίχ. 11. Μετὰ βραχείαν φαίνεται διακοπὴν ὑποδεικνυομένην διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἱ. Ἐθαγγελιστοῦ ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο, ἀφορῶσαν δ' Ἰωσ, ὅπως παράσχη καιρὸν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὸν νοῦν τῶν λεχθέντων Αὐτοῦ (στίχ. 9. 10.), καὶ νὰ ἐνοστερνωσθῶσιν αὐτὰ, ὁ Ἰησοῦς προβαίνει εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐπιουμβάντος ἐν τῷ μεταξὺ, ὑπερφυσικῶς δ' ὑπ' Αὐτοῦ γνωσθέντος (Πρβλ. Α' 42. 48. Δ' 18. κ. ἑ.) θανάτου τοῦ Λαζάρου, δι' ὃν καὶ ὡς τὴν πρώτην καὶ ἄμεσον αἰτίαν(1) θὰ μετέβαινεν εἰς Ἰουδαίαν (Πρβλ. στίχ. 7), ἀλλὰ κρίνει καλόν, ὅπως καὶ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ποιήσῃται δι' εἰκονικοῦ αὐθις (Πρβλ. στίχ. 9. 10.) καὶ παρακαλυμμένου λόγου(2) κεραιμῆται ἀντι ἀπέθανε (ἐξυπνέσω ἀντι ἀναστή-

(1) «Παραθαυμάσας ἐπάγει καὶ τὴν αἰτίαν, τὴν ἀναγκαίαν τῆς ἀφίξεως τῆς ἐκεῖσε.» Χρυσ.

(2) «τὸ ἀκόμιαστον παραστήσει δουλόμενος», Χρυσ. ἄλλια μὲν αὕτη

σω). Ὁ φόλος ἡμῶν Συμπεριλαμβάνει καὶ τοὺς Ἄπ. διὰ τὴν εἰς τὰ αἰσθητά του Ἰησοῦ ἀναγκαίαν συμμετοχὴν καὶ αὐτῶν.

Στίχ. 12. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκδέχονται τὰς λέξεις τοῦ Ἰη. κατὰ γράμμα, καὶ ὑπολαμβάνοντες, ὅτι ὠμίλει Οὗτος περὶ πραγματικοῦ ὕπνου, ἐπακολούθησαν τὴν κρίσιν τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, κρίνουσι, καὶ μετ' αἰσθημάτων εὐαρσκειᾶς ἀποφαίνονται, ὅτι ὁ ὕπνος οὗτος ἦτο καλὸς ὠϊωνός, ὅτι ἦτο σημεῖον τῆς διασώσεως τοῦ Λαζάρου ἀπὸ τοῦ κινδύνου. (Διὰ τὴν ἐν τοιαύτῃ ἐνν. χρῆσιν τοῦ σωθήσεται πρὸς Μρκ. Ε' 28.). Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπαντήσῃ ταύτῃ τῶν Ἄπ. λανθάνει φάνεται καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι ἦτο περιττή, καὶ μᾶλλον ἐπιζημία(1) ἢ (τυσούτω ἄλλως κινδυνώδης) εἰς (Ἰουδαίαν) Βηθανίαν μετάβασιν πρὸς πρόωρον ἀφύπνισιν τοῦ Λαζάρου. Κατὰ τὴν γνώμην ἐξηγητῶν τινῶν τὸν ἱαματικῶς ἐπιδράσαντα ὕπνον τοῦ Λαζάρου οἱ Ἄπ. ὑπέλαβον ὡς ἐπακολούθημα τῆς πόρρωθεν ἀσηθείσης ἱαματικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ, συνεπαγόμενον τὴν ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀφύπνισιν.

Στίχ. 13. Ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς κρίνει καλόν, ὅπως σαφηνίσῃ (Πρὸς βλ. ἀνάλογον Β' 21) τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ὧν τὴν μεταφορικὴν ἐννοίαν, ὡς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ (ἐκεῖνοι δ' ἔδοξαν κλπ.) δὲν ἐνόησαν οἱ Ἀπόστολοι. Περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ὕπνου καθίσταται σαφῶς δῆλη ἡ ἐν τῇ κυρίᾳ σημ. αὐτῆς λ. κοιμήσεις, διότι αὐτῇ, ὅν τρόπον τὸ ρ. κοιμᾶσθαι (Πρὸς βλ. Γ' Βασ. ΙΑ' 48. Ἦσ. ΙΔ' 8.), ἀπαντᾷ καὶ ἐν μεταφορικῇ σημ. κ. ἔ. τοῦ θανάτου (Πρὸς βλ. Σιρ. ΜΣΤ'. 19 ΜΗ' 13).

ἡ αἰτία, ἐτέρου δὲ, ἵνα δείξῃ ἡμῖν, ὅτι καὶ πρὸς θάνατον ὕπνος καὶ ἀνάστασις καὶ τρίτη, ὅτι εἰ καὶ τοῖς ἄλλοις θάνατον ἦν ἡ τοῦ Λαζάρου τελετή, ἀλλ' αὐτῶς τοῦ Ἰησοῦ μέλλαντι αὐτὸν ἀνυστῆσαι, ὕπνου ἐλογίζετο Θεοφ.

(1) «Οὐκ οὖν δεῖ ἀπελθεῖν ἐπὶ τῷ ἐξυπνίσαν· ἐπιβλαβὲς γάρ τοῦτο». Θεοφ.

(2) «Οὐχ ἄπλως εἶπον, ἀλλ' ἐγκόψαι [παρὰ Θεοφ. ἐικόνψαι] βουλόμενοι τὴν ἐκεῖ παρουσίαν». Χρυσ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Μη]λίτου Θωατείρων κ. Γερμανοῦ

Χειρόγραφα μεμβράνης τρίτου μεγέθους	Σελ. 40- 51
Γενικὸν συνέδριον τῆς Ἐκ]σίας τοῦ Χριστοῦ «περὶ ζωῆς καὶ ἔργου»	» 634-642
Βιβλιοκρισία J. A. DOUGLAS. The relations of the anglican Churches with the Eastern-Orthodoxe	London 1921 » 642-650

Μη]λίτου Βιζύης κ. Ἀνθίμου

Ἄναγκαία ἢ διαρρῦθμις τοῦ Ἰουλιακοῦ Ἡμερολογίου	Σελ. 129-272
---	--------------

Πρ. Λεοντουπόλεως κ. Σωφρονίου

Στροφαὶ καὶ μορφαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου	Σελ. 1- 19
--	------------

Ἄρχιμ. κ. Γερμανοῦ Ἀθανασιάδου

Ἀρχιερατικῆς τῆς Ἱ. Συνόδου	
Οἱ ἐν Βενετίᾳ ἀρχιερατεύσαντες Μητροπολίται Φιλαδελφείας τῆς ἐν Λυδίας	Σελ. 595-624
Τὸ Γραφεῖον τῆς Ἱ. Συνόδου. Σύστασις καὶ λειτουργία αὐτοῦ	Σελ. 715-733

Β. Μυστακίδου, καθηγ. τῆς Π. Μ. Γ. Σχολῆς

Germano-Græca Γερμανία-Ἑλλάς-Κ]πολις-Τυβίγγη	Σελ. 403-482
Γλωσσικὸν μνημεῖον τοῦ 16ου αἰῶνος	» 569-578

Θρηγος εις τὰ πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρὰ
 τοῦ ἀρχοντος Μαρίνου τοῦ Φαλλιέρου Σελ. 578-595
 Εἰκῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου » 697-714
 Βιβλιολογικὰ » 734-748

Β. Ἀντωνιάδου καθηγ. τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης
 Αἱ μεταρρυθμίσεις Σελ. 385-402

Π. Κομνηνοῦ καθηγ. τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης
 Ὁ συγγραφεὺς τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου Σελ. 51-58
 Κεφ. Α. Στίχ. 1-Κεφ. Β. Στίχ. 12 Σελ. 58-127
 Κεφ. Β. Στίχ. 12-Κεφ. ΣΤ. Στίχ. 62 » 272-385
 Κεφ. ΣΤ. Στίχ. 63-Κεφ. Η. Στίχ. 59 » 520-567
 Κεφ. Θ. Στίχ. 1-Κεφ. Ι. Στίχ. 41 » 659-696
 Κεφ. ΙΑ. Στίχ. Κεφ. Στίχ. » 749-756

Ι. Παπαδοπούλου καθηγητοῦ
 Περὶ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι Σχολῆς θετικῶν
 ἐπιστημῶν Σελ. 19-40

Ι. Κάλφου
 Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἰβηρικῆς Ἐκκλησίας Σελ. 482-520
 Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀρμενίας Σελ. 650-657

Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Κοπεγχάγη (Ἰουλ.
 ἐ. ἕ.) συνελθούσης διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου
 Συνδέσμου φιλάς τοῦ κόσμου διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν
 Σελ. 625-633.

